

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Filozofická fakulta
Katedra politologie a evropských studií

Adam Komenda

**Osoba maršála Piłsudského, význam jeho odkazu
pro politický systém současného Polska**

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Radomir Sztwiertnia

Olomouc 2015

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně na základě uvedených pramenů a literatury

V Olomouci dne 28. dubna 2015

Adam Komenda

Obsah

Úvod.....	1
1. Vliv historie na vývoj osobnosti J. Piłsudského.....	4
1.1 Mládí Józefa Piłsudského.....	4
1.2 Boj za nezávislost Polska.....	4
1.3 První světová válka.....	5
1.4 Zajištění polské nezávislosti.....	6
1.5 Piłsudského vztah k socialismu.....	6
1.6 Piłsudski a druhá Polská republika.....	7
2. Piłsudského kult.....	10
2.1 Teorie kultu.....	10
2.2 Formování kultu v druhé Polské republice.....	12
2.3 Piłsudského kult za druhé světové války.....	13
2.4 Vnímání kultu J. Piłsudského v dobách Polské lidové republiky.....	13
2.5 Kult J. Piłsudského po roce 1989.....	14
2.6 Pomníky, sochy, ulice, náměstí a školy J. Piłsudského.....	15
2.7 J. Piłsudski v současných polských učebnicích.....	16
3. J. Piłsudski na současné politické scéně.....	21
3.1 Srovnávání J. Piłsudského s L. Wałęsou.....	21
3.2 J. Piłsudski očima politiků třetí Polské republiky.....	22
4. Počátek mýtu a jeho vliv na současnou polskou politiku.....	26
4.1 O mýtu obecně.....	26
4.2 Zakladatelský mýtus.....	29
4.3 Mýtus J. Piłsudského a strana Právo a spravedlnost.....	32
Závěr.....	36
Literatura.....	40
Prameny.....	45
Anotace.....	46
Abstract.....	47

Úvod

Józef Piłsudski je jednou z nejvýznamnějších postav novodobých polských dějin, která se nikdy nepřestala těšit velkému obdivu a chvále napříč celou společností. Je ovšem také terčem odsuzování a zavrhování ze strany stoupenců nejrůznějších politických směrů, které si realie ze života maršálka upravují dle vlastních potřeb. V minulosti již mnoho autorů vynaložilo nezměrné úsilí na vykreslení jeho velmi komplikované a ve všech směrech značně kontroverzní osobnosti. O jeho životě byly napsány desítky knížek. Vlastenecky orientovaní autoři ho líčí jako mýtem opředenou postavu polského hrdiny, který vždy nezištně bojoval za polskou nezávislost. Méně přející autoři ho často neváhali označit za kolaboranta, austrofila, fanatického socialistu, či dokonce za fašistu. S každou další knihou se do popředí derou emoce a zaujaté samosoudy na úkor nestranného zhodnocení dostupných faktů bez ideologického zabarvení.

Cílem této práce je zhodnotit význam osobnosti maršála Piłsudského v současné polské politice. J. Piłsudski se stal v demokratickém Polsku ikonou, kterou různé politické proudy naplňují svým vlastním obsahem. Navíc je jeho odkaz silně zakotven v historické paměti prostřednictvím populární kultury. Položil jsem si následující výzkumné otázky: „Setkáváme se v polské společnosti s kultem maršála J. Piłsudského?“, „Působil kult maršála J. Piłsudského od svého vzniku, ve všech obdobích, až do současnosti na polskou společnost?“, „Jaký význam má osobnost maršála J. Piłsudského pro současnou polskou politiku?“ Hypotéza, kterou se v závěru práce pokusím doložit, zní následovně: **„Odkaz osoby maršála J. Piłsudského je ve společnosti stále silně zakořeněn a má velmi významný vliv na utváření polské politické scény.“** Práce je jednopřípadovou studií, která bude vycházet z vymezeného okruhu primární a sekundární literatury. Práce se bude zabývat vlivem kultu J. Piłsudského na polskou společnost, při využití teorie kultu. Pro zachycení historických vazeb se na začátku práce stručně zmiňuji o vývoji osobnosti J. Piłsudského. Piłsudského kult dále sleduji v průběhu druhé světové války, v dobách Polské lidové republiky a po roce 1989.

Abych prokázal, že kult J. Piłsudského má ve společnosti třetí Polské republiky nadále velký vliv, zaměřím se na prostředky, kterými kult působí přímo

na společnost. Jedná se konkrétně o pomníky, sochy, názvy ulic a náměstí. V 90. letech bylo velmi rozšířeným jevem stavět sochy J. Piłsudského a jeho jménem pojmenovávat ulice nebo mu vzdávat čest mnoha dalšími způsoby. Tento trend pokračuje až do dnešních dnů, což svědčí o tom, že kult J. Piłsudského je ve společnosti nadále živý. Dále se pokusím zjistit, jakým způsobem je prezentována osoba maršála J. Piłsudského v polských učebnicích a to v kontextu Květnového převratu, přičemž i zde budu hledat vliv kultu J. Piłsudského. V další kapitole ukážu jakým způsobem je dnes na J. Piłsudského nahlíženo v rámci současné politické scény, přičemž se nejdříve zaměřím na postavu Lecha Wałęsy, jenž byl s Piłsudským často srovnáván. V další části práce ukážu, že téma J. Piłsudského nadále rezonuje na polské politické scéně a že o výklad jeho odkazu se vedlo již mnoho politických sporů. Na začátku čtvrté kapitoly nejprve představím z obecného hlediska mýtus a jeho vliv na vývoj lidských dějin. V další části práce se budu zabývat mýtem, jenž stál u počátku sporu mezi táborem piłsudčiků a táborem endeků¹ o to, kdo se nejvíce zasloužil o znovuoobnovení Polského státu. Následně uvedu několik hlavních faktorů, jež vedly k tomu, že J. Piłsudski se do historie zapsal jako otec národa, čehož následkem je silný vliv odkazu J. Piłsudského ve společnosti.

Na zakladatelský mýtus navážu v závěrečné části, kde si všímám sporů polských politiků tohoto století a vlivu mýtu o J. Piłsudském jako zakladateli státu na politiku polské strany Právo a spravedlnost. Na základě zjištěných poznatků zhodnotím odkaz osoby maršála Piłsudského pro dnešní politiku.

Při psaní této práce mi byla velmi nápomocna kniha od Heidy Kircher *Kult Piłsudskiego i jego znaczenie dla państwa polskiego 1926-193*, ve které jsem získal mnoho informací o teorii kultu a o formování kultu J. Piłsudského. Neocenitelnou studnicí informací mi byla kniha *Piłsudski... Katyń... Solidarity... Klíčové pojmy polských dějin 20. století* od Istvána Kovácsa, ve které jsem našel mnoho informací o jeho životě z hlediska historie. Dále jsem využil knihy od slavného historika Andrzeje Garlického *Józef Piłsudski 1867-1935, Siedem mitów Drugiej Rzeczypospolitej*. Dále jsem využil velmi rozsáhlou knihu o životě J. Piłsudského *Józef Piłsudski marzyciel i strateg* od Bohdana Urbankowského. Mnoho velmi cenných informací o Květnovém převratu jsem našel ve sborníku *Zamach stanu*

¹ Poznámka „endekové“ polští pravicoví nacionalisté

Józefa Piłsudskiego v kapitole, kterou napsal Marek Białokur. Kniha od Tadeusze Biernata *Paradoks Charyzmatycznego przywództwa* mi byla cenným rádcem při srovnávání postavy Lecha Wałęsy s Józefem Piłsudskim. Následně jsem čerpal z periodik, která se věnují polské politice a historii: *Gazeta Wyborcza*, *Wprost*, a týdeník *Polityka*.

1. Vliv historie na vývoj osobnosti J. Piłsudského

1.1 Mládí Józefa Piłsudského

Józef Piłsudski se narodil 5. prosince 1867 v malé vesnici Zułowo, která dnes leží v Litvě. Pocházel z bohaté zemanské rodiny. Jeho otec Józef Wincenty Piłsudski se zúčastnil Lednového povstání. Budoucí maršál měl mnoho sourozenců, pět sester a šest bratrů. (Czubinski 1988: 12) Dva z nich Teodora a Petr zemřeli již ve věku jeden a půl roku. Rodiče vychovali své děti v duchu patriotismu a v úctě k tradicím. (Urbankowski 2014: 17) Největší vliv na výchovu malého Józefa měla jeho matka Marie. Již od nejútlejšího věku se angažoval v patriotické a disidentské činnosti, s bratrem Bronislawem organizovali kroužek pro samouky, kteří se chtěli vzdělávat v polském jazyce, což v rusifikovaných školách nebylo možné.

Rok po smrti matky, v roce 1885, složil maturitní zkoušku a začal studovat na lékařské fakultě univerzity v Charkově. Zde se zapojil do studentské stávky, při které byl zatčen a následně vyloučen ze školy. (Garlicki 1988: 38) Přihlásil se na univerzitu v Dorpatu, avšak díky zprávám od policie v Charkově nebyl přijat. Poté se vrátil do Vilna a začal spolupracovat se socialistickými organizacemi. V roce 1887 byl společně s bratrem zatčen za účast na přípravě atentátu na cara Alexandra III. (Kovács 2010: 17) Jeho bratr se této operace aktivně účastnil, avšak Piłsudského spolupráce spočívala pouze v tom, že u sebe nechal několik členů skupiny připravujících atentát přespat. Přesto byl odsouzen k pěti letům pobytu na Sibiři. Po pěti letech se vrátil do Vilna a připojil se k Polské socialistické straně. (Kovács 2010: 18) Během působení ve straně byl členem Ústředního výboru dělníků Polské socialistické strany (dále jen PPS) a redaktorem stranických novin „Robotnik“. Během působení ve straně byl členem ústředního výboru dělníků a redaktorem stranických novin „Robotnik“. Noviny byly poprvé vydány 12. srpna 1894.

1.2 Boj za nezávislost Polska

Roku 1899 se oženil se svou první ženou Marií. Následujícího roku, v důsledku policejní prohlídky v bytě J. Piłsudského, kde byla objevena nelegální

tiskárna, byli oba zatčeni. Marie byla po krátkém čase propuštěna, ale Józef byl v rámci vazby uvězněn v jednom z nejobávanějších vězení, ve varšavské Citadele. Pokud by byl předveden před soud, velmi pravděpodobně by obdržel trest smrti. Proto se rozhodl simulovat psychickou chorobu a v souvislosti s tím byl převezen do psychiatrické léčebny v Petrohradě, ze které se mu podařilo uprchnout.

Roku 1902 zemřel jeho otec. V roce 1905 se J. Piłsudski vydal do Japonska, kde sliboval, že v Polsku vyvolá povstání proti Rusku, což by mohlo pomoci Japoncům, kteří byli s Ruskem ve válce, proto je žádal o finanční podporu. (Kovács 2010: 26) Japonci však poskytli jen velmi malou sumu, přičemž s Poláky počítali pouze jako se špiony, jež by mohli zjistit bojovou připravenost Ruska. (Czubinski 1988: 12)

Po návratu do Polska organizoval polské ozbrojené oddíly, jež měly bojovat proti mocnostem, které si rozdělily Polsko. Tyto oddíly měly školit nové vojáky v případě, že Polsko získá nezávislost. Později se rozhodl spolupracovat s vládou Rakouska-Uherska, s jejíž podporou vytvořil v roce 1910 bojovou organizaci Střelec. (Kovács 2010: 30)

1.3 První světová válka

Na začátku války v roce 1914 J. Piłsudski usoudil, že je na čase přejít k aktivnímu boji. (Czubinski 1988: 13) Se svými legiemi, jež byly součástí rakouské armády, vyrazil do boje proti Rusům, přičemž očekával, že s příchodem polské armády do oblasti ovládané Ruskem v blízkosti Varšavy vypukne na jejich podporu povstání a že k jeho legiím se přidají tisíce dobrovolníků. (Biskupský 2012: 166) Takto vypadal plán, který představil rakouskému velení. Skutečnost, však byla úplně jiná, protože lidé pokládali tyto legie za pouhé sluhy jedné z mocností, která si dříve rozebrala Polsko a teď polské vojáky pouze zneužívá ke svým cílům. (Kircher 2008: 44-45)

Později se situace mírně zlepšila a Piłsudského legie získaly značnou slávu a uznání za úspěchy v boji proti Rusům. S příchodem Velké říjnové socialistické revoluce a s následnou Brestlitevskou smlouvou se situace výrazně změnila. Po ukončení bojů na východní frontě již rakousko-uherská vláda Piłsudského legie nepotřebovala. Jejich příslušníci a velitelé měli přísahat německému císaři a vyjádřit tak loajalitu k Německu. (Kovács 2010: 37) J. Piłsudski veřejně vyzval

k odmítnutí přísahy, tuto výzvu většina vojáků uposlechla, za což byli následně internováni. Sám J. Piłsudski byl následně uvězněn v magdeburské pevnosti.

1.4 Zajištění polské nezávislosti

Následkem konce války a vypuknuvšího povstání v Berlíně v listopadu roku 1918 byl J. Piłsudski, společně s několika jinými vězni, propuštěn a vyslán do Polska. Dne 10. listopadu přijel do Varšavy a 11. listopadu předala rada regentů J. Piłsudskému vládu. (Biskupski 2012: 112)

Po celý listopad vedl J. Piłsudski činnosti, které měly za cíl stabilizaci Polska na mezinárodní scéně. (Kovács 2010: 41) 22. listopadu převzal funkci prozatímního vůdce státu, na konci ledna 1919 byl jmenován náčelníkem státu a později maršálkem. Během obrany Varšavy provedl 16. srpna 1920 brilantní manévr, protiútok na řece Visle. (Kovács 2010: 58) Díky tomuto skvělému útoku vedenému na slabé křídlo nepřítele se podařilo zničit bolševická vojska. Toto vítězství vešlo do historie a legend jako „Zázrak nad Vislou“.

1.5 Piłsudského vztah k socialismu

J. Piłsudski bojoval o nezávislost Polska v řadách socialistického hnutí již nějakou dobu před první světovou válkou. Deklaroval plán, se kterým velká část jeho spolustraníků nesouhlasila. Nejdříve nezávislost a teprve potom budování socialismu. V momentě, kdy v roce 1918 získal moc, se od socialistických cílů téměř úplně distancoval. Co ho přivedlo k tomuto názorovému obratu? V mládí podlehl všeobecně rozšířené módě socialismu, podobně jako většina jeho spolužáků. Sám to vysvětloval tím, že ten, kdo v dané době neznal vybrané spisy Marxe, Kautského nebo Lafargua, nebyl považován za příslušníka inteligence. Vždy však pro něj byla důležitější národnostní otázka a jeho hlavním cílem bylo obnovení nezávislého Polska. Socialistické hnutí využil k integraci polské společnosti k boji za obnovení Polska, ale odstranění třídních rozdílů nepovažoval za nutné. Po rozkolu v Polské socialistické straně a jejím rozbití na dvě části se stal faktickým vůdcem Socialistické revoluční frakce, která „mimo jiné, usilovala o nezávislost státu. Od tohoto momentu, až do začátku první světové války, se činnost J. Piłsudského zaměřila na vytvoření bojových organizací, zatímco v politických záležitostech byl v tu dobu spíše nečinný. (Kovács 2010: 17)

Po získání politické moci v roce 1918 své bývalé kolegy z Polské socialistické strany odmítl podpořit. Po zbytek jeho politické kariéry mu bylo předhazováno, že zradil socialistické ideály, které vyznával v mládí. Příslušníci Polské národní strany (endekové) ho naopak prezentovali jako člověka podezřelého, jemuž není radno věřit, protože byl dlouho členem skupiny revolucionářů a rozvratníků. (Kovács 2010: 17) Ve skutečnosti J. Piłsudski nikoho nezradil, jelikož se nikdy nevydával za úzce vyhraněného socialistou. Socialismus ho zajímal hlavně jako silné politické hnutí, které je možné využít i k dosažení polské nezávislosti.

1.6 Piłsudski a druhá Polská republika

J. Piłsudski se na jedné straně výrazně zasloužil o vznik svobodného a samostatného Polska, tedy o vznik první Polské republiky 11. listopadu roku 1918. Na druhé straně později rozvrátil demokratický systém, který sám pomáhal vytvořit. (Wojtas 2008: 11) Přitom pravděpodobně netoužil po moci a nechtěl se stát diktátorem. Před Květnovým převratem odmítl možnost stát se prezidentem nebo premiérem legální cestou. Později byl zklamán všude přítomnou korupcí ve státní správě a obrovskou mírou nezaměstnanosti, kterou vláda před Květnovým převratem nedokázala účinně vyřešit. To, co bylo v Polsku po 120 let nedosažitelné, již bylo téměř na dosah, avšak politici, z jeho pohledu, místo aby konali co nejlepší kroky pro posílení státu, pouze válčili navzájem o vlastní, dle jeho názoru naprosto podřadné cíle. (Brzoza 2006: 120) V jeho snech měla být politika sférou lidské spolupráce a nikoliv sporu. (Urbankowski 1989: 92) Politika měla být podle něj místem setkávání lidí, kteří chtějí zlepšit poměry ve státě a pamatují na blaho lidu, nikoliv arénou nekonečných bojů mezi politickými stranami, které vznikají pouze kvůli jejich vlastním cílům. (Zygmuntowicz 1989: 56) Osobně demokratickému systému nedůvěřoval, protože dle jeho názoru nefungoval a ani fungovat nemohl, jelikož jeho podstata vycházela sice z krásných, avšak dle jeho názoru příliš abstraktních a spíše utopických představ. (Kovács 2010: 79)

Výše uvedené důvody ho přivedly k rozhodnutí přidat se ke skupině vzbouřených legionářských oddílů, přičemž tuto vzpouru nejspíše sám inicioval prostřednictvím s ním sympatizujících velitelů armády. Vzbouřenci se 12. května 1926 objevili před jeho domem v obci Sulejówek, po té následovalo osudové

setkání s jeho přítelem prezidentem Wojciechowským, kterého znal ještě z dob války za nezávislost. Setkání se uskutečnilo uprostřed Poniatowského mostu nad Wislou. Výsledkem bylo to, že pouhých osm let po osvobození Polska od cizího útlaku pozvedli Poláci zbraně jeden proti druhému. Prezident i předseda vlády byli přinuceni dne 14. května kapitulovat a vzdát se svých funkcí. (Kovács 2010: 80)

Tímto dnem se Piłsudski na devět let, zbývajících z jeho života, stal hlavním vládcem Polska, přesněji druhé Polské republiky. Sanační režim v době druhé Polské republiky odvozoval svůj název od plánu na takzvané ozdravení politiky a měl autoritativní ráz. (Kosman 2011: 126). J. Piłsudski po převratu nerozpustil parlament a spokojil se s funkcí ministra války, ze které dosadil do všech funkcí své lidi z armády a následně prostřednictvím parlamentu zvýšil pravomoci prezidenta, na jehož pozici dosadil svého člověka. (Kochanowski 1999: 22–35) Parlament přes značně omezené pravomoci mohl fungovat, většina politických stran mohla působit i nadále, avšak ve druhé fázi sanačního systému došlo k zákazu některých stran.

Z objektivního hlediska musíme ovšem uznat, že se režim nikdy nestal totalitním, jelikož zde existovala jistá možnost prosazovat odlišné politické postoje a dále zde existovaly instituce, jako vysoké školy a církve, nezávislé na politické moci. (Kochanowski 1999: 22–35) Pro tento režim se nejvíce hodí označení autoritativní. (Wojtas 2008: 11) Systém byl založen na ideologii, která usilovala o duchovní a morální obrodu, která pocházela z představy, že zlo lze z lidské duše odstranit vojenským drilem. (Urbankowski 1988: 55) Dle názoru tehdejších odpůrců Sanační vlády tento režim spojil filozofii Neitzscheho a Kanta, nicze - znamená ve varšavském slangu nesmysl a kant – znamená podvod. Ideologie však nebyla nikomu přímo vnucována (Kovács 2010: 88). Byla to naopak sanační vláda, která musela čelit tvrdému ideologickému náporu odpůrců, v jejichž čele stála strana Národní demokracie s Piłsudského úhlavním nepřítelem Romanem Dmowským. Tyto opoziční síly hlásaly stále silnější xenofobii, antisemitská hesla a měly za sebou výraznou podporu katolické církve. (Kubát 2004: 331-353) Kulturní činnosti národa se oficiální ideologie téměř nedotkla, došlo k značnému rozmachu široké škály literárně-uměleckých směrů, zejména filmového odvětví (Kosman 2011: 126). I když docházelo k cenzuře a propagování vládního režimu pomoci

kultury, můžeme se značnou jistotou prohlásit, že nedocházelo k nucené indoktrinaci státní ideologií.

Dalším obecným rysem tohoto dějinného období je rozsáhlý vzestup příslušníků armády vybíraných J. Piłsudským. J. Piłsudski působil jako generální inspektor armády a zároveň vykonával funkci ministra války. (Kubát 2004: 331-353) Ze své pozice do většiny státních funkcí dosazoval své věrné důstojníky z dob války o nezávislost. Například v roce 1932 dosadil do funkce ministra zahraničí, toho času plukovníka, Józefa Becka. Dalším důkazem zjevného klientelizmu bylo jmenování plukovníka Waleryho Sławka do funkce předsedy vlády (Kosman 2011: 126).

Piłsudského smrt v roce 1935 nepřinesla žádné větší změny charakteru režimu. Téhož roku byla schválena ústava, která formálně soustředila moc do rukou prezidenta, jenž byl odpovědný pouze „Bohu a dějinám“. Třemi nejmocnějšími muži ve státě se stali: prezident Ignacy Mościcki, generální inspektor ozbrojených sil Edward Rydz-Śmigły a ministr zahraničí Józef Beck. Vláda využívala zahraničních problémů k odvrácení pozornosti od problémů vlastních. Polsko podporovalo snahu Německa, Maďarska a henleinovců rozbít Československo. Po uzavření Mnichovské dohody Polský stát získal české Těšínsko. Po obsazení zbytku Československa nacisty v březnu roku 1939 si Polsko uvědomilo, že brzy dojde i na něj. Francie a Velká Británie sice vyhlášovaly záruky nezávislosti Polska, to však Polsko nezachránilo před nacistickou a sovětskou invazí, které ukončily existenci druhé Polské republiky.

2. Piłsudského kult

2.1 Teorie kultu

Politické kultury se skládají z mýtu, symbolu, rituálu a jsou důležitým činitelem při utváření tradic. Termín „kult“ pochází z latinského slova: colere² a znamená silně ritualizovanou formu cti vůči nějakému předmětu či osobě. (Hobsbawm 1985: 1-14) Z hlediska náboženství se kult zaměřuje na náboženství jako celek. Podstatou náboženského kultu je vnitřní podřízení člověka uctívané vyšší bytosti. Z fenomenologického pohledu je kult na hranici mezi božským a lidským světem. (Hernegger 1978: 54-57) V intelektuálním kultu je tato hranice chápána jako duchovní a edukační proces. Co je obsaženo v mýtu nebo napsáno v knize, musí být ještě jednou řečeno, opakováno, naučeno nebo zdramatizováno. (Kircher 2008: 11) Tento proces probíhá především prostřednictvím hromadných kázání. Ve většině náboženství vliv kultu kulminuje zejména během svátků. (Hernegger 1978: 54-57) Tyto společné rituály umožňují kulturám přežít a posilují jejich moc.

Podobné obřady či rituály jsou hlavní hnací silou každého kultu. Hromadné kultury vyvolávají emoce, kterých by člověk nikdy sám nedosáhl. Z teologického, etnologického či sociologického hlediska kult slouží k manipulování s lidským vědomím. (Hernegger 1978: 54-57) Politické kultury označují politické, motivované, sekulární, ale rituální uctívání osob, v menší míře událostí či institucí. Fenomenologické formy uctívání odpovídají náboženským kulturám, například oslavy významných politických událostí připomínají náboženské obřady. Proslovy během politických meetingů připomínají kázání a pomníky jsou stavěny z podobných příčin, jako byly kdysi stavěny svatyně a chrámy. Vyplývá to ze skutečnosti, že politické kultury uspokojují prostřednictvím specifických způsobů emocionální a společenskou potřebu orientace a identity. (Hernegger 1978: 54-57) Politici přitom používají slovník, který je velmi podobný náboženskému. Politické kultury nefungují jen jako náhrada náboženství, jelikož jsou velmi často praktikovány v zemích, kde má náboženství stále velkou roli i přes silný sekularizační proces. To se týká i kultu J. Piłsudského v Polsku, který sice

² Poznámka „colere“ starat se, pečovat, ctít

obsahoval mnoho pseudonáboženských prvků, ale funkci náboženství nenahrazoval, jelikož fungoval v zemi, kde měla katolická církev velmi významnou roli.

Kulty osobnosti vznikají z nekritického přecenění role vládce či osoby v historii. (Löhmann 1990: 9) Mají prastaré kořeny, jelikož se objevovaly již ve starověku v různých formách iracionálního uctívání panovníků, kteří měli být k vládnutí předurčení bohy. Kulty měly podříditi všechny poddané vůli absolutisticky vládnoucího panovníka skrze mu přidané transcendentální velikosti, skrze charisma a z něj pramenící magické síly. (Löhmann 1990: 10) V případě kultu osobnosti se uctívána osoba jako charismatická postava. Kult osobnosti může získat širokou podporu společnosti pouze v případě, kdy jeho hlavní základy jsou silně zakotveny v historické tradici země nebo společnosti. Kulty vycházejí z politického mýtu, který ovlivňuje chování společnosti. (Nowak 2007: 134) Mýty fungují jako selektivní interpretace vlastní minulosti.

Ačkoliv je těžké rozlišit mýtus od legendy, je nutné zmínit, že legendy jsou oproti mýtu na mnohem nižší úrovni propracovanosti. Legendy interpretují historické události povětšinou velmi nepřesně, přičemž často nerespektují fakta. Oproti tomu mýtus některá fakta účelově zveličuje a jiná umenšuje, přičemž objasňuje neznámé za pomoci známého. (Kircher 2008: 19) Od Velké francouzské revoluce jsou mýty prostředkem komunikace v masové společnosti, protože od té doby se identita společnosti formuje na základě obrazu masové společnosti. Tuto komunikační funkci plní mýty zejména v době krize, která má silný dopad na společnost či jednotlivce.

Dle názoru Reinharda Löhmana (Löhmann 1990: 10) můžeme u kultu osobnosti nalézt tři klíčové charakteristiky, které mění objekt kultu nejen z pohledu jeho uctívačů, ale jsou zároveň etapami rozvoje kultu osobnosti, přičemž vytvářejí z kultu mýtus. (Kircher 2008: 17) První fází je personalizace ve společnosti rozšířených názorů jako základního kamene kultu osobnosti. Vede to k výraznému překreslení charakteru uctívané osobnosti, jelikož její historická role je výrazně zveličena. (Kircher 2008: 16) Druhá fáze budování kultu osobnosti spočívá na monumentalizaci dané osoby. V této fázi je zdůrazňováno, že osoba, jež je uctívána, nemá sobě rovných a je oslavována jako génius. Ve třetí fázi dochází k plné mytologizaci dané osoby. (Kircher 2008: 19) Lidská část kultu je vyňata

z každodenního světa, kde je ale kult nadále přítomen prostřednictvím ve společnosti rozšiřovaných novin, proslovů, obrazů a soch. Za účelem mytologizace jsou dané osobě připisovány vlastnosti, jako neomylnost, vševědoucnost a všemohoucnost. (Kircher 2008: 18) Zároveň to znamená, že stoupci sami sebe podceňují, jelikož si bez přítomnosti a působení vůdce neumí představit funkční vládnoucí systém a svojí vlastní společenskou existenci. Proto velmi často prohlašují nesmrtelnost vůdce či jeho idejí. (Löhmann 1990: 11) V momentě, kdy kult dosahuje dalších úrovní rozvoje, od vyvýšení k plné mytologizaci, je čím dál víc symbolizovaný a ritualizovaný. S postupující mytologizací uctívané osoby probíhá proces, při kterém vznikají hlavní rituály uctívání, jež působí jako stmelující prvek společnosti. V souvislosti s tím začínají působit symboly spojené s kultem a sám objekt kultu se stává symbolem.

2.2 Formování kultu v druhé Polské republice

Kult J. Piłsudského byl utvářen v období druhé Polské republiky, s příchodem druhé světové války však vývoj kultu neskončil a prošel různými změnami, např. v období Polské lidové republiky, až do dnešních dnů. (Szaniawski 2008: 44) Kult byl vytvářen prostřednictvím připisování vlastností Piłsudskému: geniální vůdce, skvělý stratég, politik a zároveň vizionář. (Rayski 1935: 56). Již během působení v Polské socialistické straně a později, když velel polským legiím za první světové války, se objevili bezvýhradně jemu oddaní příznivci, kteří přijímali jeho rozkazy bez jediného zaváhání. (Rayski 1935: 68) Z tohoto prostředí vzešla velká část politiků, kteří spravovali moc v druhé Polské republice. Po získání nezávislosti popularita J. Piłsudského rostla, zejména v souvislosti s vítězstvím v Polsko - bolševické válce, po níž následovaly vlády, které si neuměly poradit s řízením státu a na nichž se J. Piłsudski nepodílel. (Kubát 2004: 331-353) Jeho následovníci na něj pohlíželi jako na jedinou osobu, jež je schopna vyvést zemi z politické a hospodářské krize. (Szaniawski 2008: 99) Po Květnovém převratu v roce 1926 a zavedení autoritativního režimu se Piłsudského kult stal součástí oficiální státní ideologie. Vliv kultu se ještě více rozšířil po jeho smrti v roce 1935. (Rayski 1935: 8). Portréty J. Piłsudského byly na stěnách v oficiálních úřadech, získal čestné občanství několika desítek měst. (Kochanowski 1999: 22–35) Podle J. Piłsudského bylo pojmenováno mnoho budov, lodí a letadel. Kult J. Piłsudského byl i důležitou součástí vlastenecké výchovy, jíž byly podrobovány

děti a mládež ve školách. V roce 1938 parlament schválil zákon, jenž pod hrozbou vězení zakazoval hanobení jména J. Piłsudského.

2.3 Piłsudského kult za druhé světové války

Jelikož J. Piłsudski zemřel již roku 1935, nedožil se zdrcující porážky, která Polsko potkala čtyři roky po jeho smrti. (Kujawska 2006: 256) Po německém útoku v září roku 1939 a následné porážce Polska kult J. Piłsudského v podstatě ztratil vliv. Z porážky byla obviněna skupina věrná J. Piłsudskému, která těsně před začátkem války vykreslovala Polsko jako mocnost, kterou Německo nemůže v žádném případě ohrozit, a výrazně zanedbala přípravu armády na válku. Materiální připravenost armády byla naprosto katastrofální. (Kujawska 2006: 155) V exilové vládě Władysława Sikorského Sikorskiego dominovaly osoby, jež byly, během druhé republiky, v opozici vůči vládní skupině J. Piłsudského. (Kujawska 2006: 255) Kult J. Piłsudského byl potlačován, byl například zrušen rozkaz gen. Kazimierza Sosnkowského, který nařizoval uspořádat mši v den jmenin J. Piłsudského. (Kujawska 2006: 261) Můžeme rovněž konstatovat, že skupina J. Piłsudského neměla na vývoj druhé světové války větší vliv, proto byl kult J. Piłsudského v tomto období spíše potlačen.

2.4 Vnímání kultu J. Piłsudského v dobách Polské lidové republiky

Společenství lidí, připomínajících kult J. Piłsudského, bylo po druhé světové válce rozdělené na mnoho malých skupin. Z počátku to vypadalo, že nastal konec kultu J. Piłsudského. Změnilo se to až ve druhé polovině 50 let, kdy komunistický režim zahájil několik ostrých kampaní, jejichž obětí se stal jak sám J. Piłsudski, tak i jeho politický tábor. Jeho přívrženci byli s opovržením nazýváni jako piłsudčáci (Migdal 1961: 83) Ideologie Sanace (obnovy národa) byla přirovnávána k fašismu a Polsko-Německá deklarace o nepoužívání násilí z roku 1934 byla nazývána jako Pakt Piłsudski-Hitler (Lapter 1962: 53). V pozdějších letech komunistického režimu bylo od útoků vůči odkazu J. Piłsudského upuštěno, jelikož lidé, znechucení neutěšenou životní úrovní, státní propagandě nevěřili nebo si ji naopak vykládali po svém. Režim se proto snažil ukázat vstřícnou tvář tím, že v omezené formě povolil svobodu tisku nebo toleroval v omezeném rozsahu disidentskou činnost.

Na konci 70 let začali v disentu vycházet publikace, jež se věnovaly odkazu J. Piłsudského. Disidentské organizace v den výročí Piłsudského narozenin pořádaly divadelní představení. Mezi disidentské organizace patřila mimo jiné Konfederace nezávislého Polska, jež hlásila tezi o nezávislosti prostřednictvím publikací: filozofie činu (Urbankowski 1988: 123), přičemž předkládala disidentskou činnost jako morální povinnost. (Kridl 1987: 199) Po roce 1985 vláda výrazně změnila přístup k osobě J. Piłsudského, což se projevilo oficiálním vydáváním knížek zaměřených na J. Piłsudského. Například knihy od Andreje Garlického (Garlicki 1988: 199) či Włodzimierza Suleji. (Suleja 1997: 110) Anti-kampaň vedená vládou proti J. Piłsudskému nepřinesla očekávaný efekt a to ze dvou hlavních důvodů: větší část společnosti nesouhlasila s novým politickým systémem a na vládnoucí komunisty bylo pohlíženo jako na lokaje Moskvy.

Další problém spočíval v tom, že se nepodařilo zavést slibovanou společenskou rovnost, což vedlo k častým sporům občanů s vládou. (Kujawska 2006: 258) Z toho jasně vyplývá, že očerňovací kampaň proti J. Piłsudskému nemohla být úspěšná, ba naopak popularita J. Piłsudského od druhé poloviny časů komunistického panování strmě rostla. (Kujawska 2006: 261) V očích průměrného Poláka byl J. Piłsudski ten, kdo celý život bojoval proti bolševikům, čili tehdejším utlačovatelům Polska. Na negativní věci spojené s obdobím jeho autoritářské vlády však bylo zapomínáno. Lidé přestávali věřit propagandě, což vedlo k opačnému efektu, kdy si lidé začali předválečné Polsko a osobu maršálka výrazně idealizovat.

2.5 Kult J. Piłsudského po roce 1989

Jak bylo již uvedeno výše, komunistický režim J. Piłsudského napadal, šířil oněm různé polopravdy a lži, zmenšoval význam jeho činů nebo je dokonce zatajoval. Jelikož veřejnost komunistické propagandě dlouhodobě nedůvěřovala, zákonitě se dostavil opačný efekt, proto byly podmínky pro rozvoj kultu J. Piłsudského po pádu komunistického režimu v roce 1989 velmi příznivé. (Kircher 2008: 304) Velká část polské společnosti vyjadřovala obdiv nad jeho činy a mluvila s chválou o jeho zásluhách na obnovení polského státu ve 20.století. (Kujawska 2006: 255) Éra vlády J. Piłsudského byla do značné míry idealizována a označována jako „Zlaté období“, kdy byl Polský stát silný a všeobecně respektovaný činitel na evropské politické scéně. (Kircher 2008: 305)

Kromě vítězství ve válce s bolševiky byly připomínány zejména ekonomické úspěchy.

Kontroverzní záležitosti, jako Květnový převrat a nelegální zásahy proti opozici byly připomínány pouze v akademických kruzích a v užších skupinách intelektuálů. (Kircher 2008: 9) Obdiv a idealizace období sanační vlády J. Piłsudského byly jistou formou útěku od nesnází, jež vyvstaly v souvislosti s hledáním vhodného řešení společensko-ekonomických problémů 90. let. J. Piłsudski byl opět označován jako otec národa a posloužil jako ústřední motiv ke sjednocení společnosti. V roce 2005, 12. května televize TVN provedla průzkum v rámci vzorku 500 dospělých osob, s cílem ukázat roli J. Piłsudského v historii Polska. Hlavní otázka zněla: „Zdali by bylo dobré, kdyby se na současné politické scéně objevil někdo, jako maršál J. Piłsudski?“ 28,1% respondentů odpovědělo, že by to bylo velmi prospěšné, 35,4% respondentů se vyjádřilo, že by to bylo spíše prospěšné. (PBS 2005) Většina účastníků ankety rovněž uvedla, že v současné době neexistuje politik, jež by se mohl rovnat J. Piłsudskému.

2.6 Pomníky, sochy, ulice, náměstí a školy J. Piłsudského

Kult působí také prostřednictvím národních pomníků. Pomník slouží k připomenutí slavných osob, jejich činů nebo s nimi spojených významných událostí. Během Velké francouzské revoluce vzniklo nové pojetí pomníku, který už neměl sloužit pouze k připomenutí slavné minulosti národa, ale také k výchově budoucích generací (Kircher 2008: 153). Pomník si přivlastňuje odkaz nějaké osoby či události a dodává jim vlastní subjektivní ráz. Pomníky tedy slouží k veřejné interpretaci minulosti, s cílem ovlivnit myšlení lidí. (Kircher 2008: 151) Pomníky mají předávat a udržovat často uměle vytvořené tradice, jež velmi často slouží politickým cílům.

Na počest J. Piłsudského bylo postaveno mnoho nejrůznějších pomníků. Desítky velkých polských měst má ve svém centru nějaký objekt, či ulici nesoucí jeho jméno. (Garlicki 1995) Rovněž opětovné ustanovení 11. listopadu jako státního svátku na památku dne, kdy Polsko získalo v roce 1918 nezávislost, je spojeno s projevem úcty vůči J. Piłsudskému. V centru Varšavy bylo náměstí Vítězství navráceno jeho původní jméno Piłsudského náměstí. V Polsku je v současnosti

velké množství škol, jež nesou maršálkovo jméno. Většina pomníků byla vytvořena dle návrhu z dob druhé Polské republiky. V roce 1993 v Katovicích byl po desítkách let odhalen pomník, který byl vytvořen ještě těsně před druhou světovou válkou. (Kircher 2008: 304) Ve Varšavě byl v roce 1995 odhalen pomník naproti hrobu Neznámého vojína. Po odhalení byl však pomník kritizován, jelikož prý byl příliš malý a umístěný na špatném místě. Po dlouhých diskuzích byl v roce 1998 odhalen 4,5 metrový pomník před prezidentským palácem.

V první polovině 90 let byl zejména připomínán jeho úspěšný boj proti Sovětskému svazu v roce 1920. (Garlicki 1995) Svou činnost rovněž obnovili vlastenecké organizace spojené s osobou J. Piłsudského (například „Związek piłsudczykow“ nebo střelecká organizace). Ve stejnou dobu ocenil zásluhy J. Piłsudského rovněž polský parlament. (Kircher 2008: 305) Poslanci parlamentu, jejichž období spadá do let 1991 až 1993, převzali patronát nad památníkem J. Piłsudského v Krakově (tento památník má formu uměle vytvořeného kopce). V roce 1995 se polský parlament usnesl na prohlášení, že: „J. Piłsudski zůstává v paměti národa jako tvůrce nezávislého polského státu a jako vítězný vůdce, jenž odrazil invazi ohrožující celou Evropu a její civilizaci. Józef Piłsudski dobře sloužil své vlasti a navždy bude zapsán v naší historii.“ (M. P. 1995: 297)

2.7 J. Piłsudski v současných polských učebnicích

Školství má výrazný vliv na rozšiřování idejí a názorů, například na historii, mezi širokou společností. (Bauer, Lucke 2013: 165) Vzdělávání je proces, při kterém dochází k formování lidské osobnosti. (Kircher 2008: 117) Norma, na jejímž základě výuka probíhá je ovlivněna kulturou a historickým vývojem daného státu. Vzdělávání ve školách vždy vychází z nějakého edukačního programu, jenž je vytvářen státem. Protože znalost dějin je hlavním elementem národní identity, je jasné, že každý nově nastupující režim má zájem změnit obsah látky, která je dětem předávána v rámci hodin historie. (Bauer, Lucke 2013: 169) Málokteré médium má tak silný vliv jako právě školní učebnice, jejichž obsah dětem navíc interpretují státem vyškolení učitelé, kteří jsou státu podřízeni. Od 19. století jsou školní učebnice vytvářeny pro potřeby posílení národní identity a legitimacy vlád, proto školní učebnice historie vznikají na základě subjektivní interpretace faktů. (Fitzgerald 1979: 59) Je tedy nutné pohlížet na školní učebnice jako na tendenční a

úcelově vytvořenou literaturu, jež má sloužit k politické výchově mladé generace. (Fitzgerald 1979: 55) Aspekty historie, které jsou prezentovány ve školních učebnicích, do jisté míry odpovídají hodnotám, na nichž je založena společnost, jež tyto učebnice vytvořila. Školní učebnice tedy mohou v některých případech posloužit jako zrcadlo společnosti.

Jak je dnes nahlíženo na Květnový státní převrat? Úsudek si můžeme udělat na základě netradiční analýzy školních učebnic. V knize z počátku 90 let od Tadeusze Glubińskiego, je velká část učebnice věnována právě vládě Józefa Piłsudského. (Glubiński 1993: 146-149) V jedné z podkapitol autor velmi obsáhle popsal okolnosti, jednotlivé aktéry a celkový počet obětí Květnového převratu. (Bialokur 2008) Neopomněl rovněž připomenout dramatické rozdělení společnosti na podporovatele a odpůrce převratu. Na závěr přišel s poněkud nezvyklým tvrzením, s kterým se v jiných učebnicích setkáme spíše jen výjimečně: „*Je téměř nemožné přesně vyčíslit morální škody, které způsobil Květnový převrat.*“ Ale ani toto prohlášení, nemůže zakrýt fakt, že autor učebnice byl při jejím psaní pod silným vlivem Piłsudského legendy a jeho činů, což ukázal v další části kapitoly, kde obhajoval některé kroky sanační vlády, jejíž vládu hodnotil velmi kladně. (Glubiński 1993: 146-149)

Pokud se podíváme na učebnice pro gymnázia, konkrétně na knihu od autorů Grzegorza Kucharczyka a Pawła Milcarka a Marka Robaka pro vydavatelství „Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne“ (dále jen WSiP), můžeme na první pohled vidět, že jsou na mnohem vyšší úrovni než ty učebnice, které jsou určené žákům základních škol. (Kucharczyk, Milcarek 1996) Květnový převrat je zde hodnocen značně kriticky. Piłsudskému vyčítají porušení ústavy a pokus o svržení vlády. (Kucharczyk, Milcarek 1996) Vláda je představována jako rozvážná a racionální síla, jež chtěla zabránit dalšímu zbytečnému prolévání krve a reálné hrozbě v podobě rozsáhlé občanské války, a proto se rozhodla J. Piłsudskému ustoupit a předala mu moc.

V učebnici od Mikolaje Gladysze najdeme kapitolu, jež se věnuje Květnovému převratu, s názvem Samotář ze Sulejuwku. Autor nejdříve vykreslil situaci, kdy demokratické instituce selhávaly a představitelé vládních orgánů nedokázali řešit hroživou společenskou situaci. Toho využil J. Piłsudski,

který uplatnil svou legendu. Slíbil lidu provést morální obnovu státu, který očistí od korupce a zlodějin. Na jeho stranu se prý měli přidat také lidé, kteří odmítali dosavadní vládu levice. Dále v podstatě obhajuje maršálův rozkaz k použití síly, když tvrdí, že J. Piłsudski z počátku nechtěl zahájit ozbrojený boj. Mělo mu jít jen o demonstraci síly, ale prezident odmítl ustoupit, čímž prý donutil maršálka zahájit boj, jelikož mu nemělo zbývat žádné jiné východisko. Dále obhajuje celý převrat, jenž měl zabránit rozsáhlé občanské válce, která by mohla mít za následek tisíce obětí, zatímco takto došlo jen k menším pouličním střetům, jež si dle autora vyžádaly „pouhých 379 mrtvých“ Z textu vyplývá, že autor sám J. Piłsudského obdivuje, což není v polské společnosti nic neobvyklého, avšak při psaní učebnice pro děti se měl vyvarovat subjektivních soudů a popsat celé téma nestranně. (Gładysz 2004: 76)

Knihu *Polska i Świat ve 20. století* od Witolda Pronobise z roku 1990 sice nemůže považovat za učebnici, nicméně tato kniha byla schválena polským ministerstvem školství jako pomocná příručka pro učitele a studenty středních škol. (Pronobis 1990: 128) V téměř každé školní knihovně můžeme najít jeden a někdy více jak deset exemplářů, což svědčí o značné popularitě této publikace, která pramení ze skutečnosti, že se jednalo o první učebnici nezasaženou cenzurou. (Pronobis 1990: 128) Autor tak mohl svobodně vyjádřit svůj názor, který se však ukázal jako značně neobjektivní. Je zjevné, že se autor pokusil o idealizaci osoby maršála J. Piłsudského a o ospravedlnění Květnového převratu. Úvod kapitoly o převratu začíná citováním slov J. Piłsudského: *„Budu bojovat s hlavním zlem, jež ničí náš stát, vláda navzájem znepřátelených stran, které zapomněli o hlavním cíli, jež má být blahobyt všech Poláků, a pamatují jen na vlastní kořist, pro níž jsou schopni zradit jakékoliv hodnoty.“* Ve stejném duchu se nesla slova autora, který velmi kriticky zhodnotil vládu tehdejšího parlamentu, jež prý měla naprosto minimální podporu veřejnosti. (Białokur 2008) Situace vyžadovala radikální změny, které dle Pronobise mohl provést pouze J. Piłsudski. Aby ukázal, že J. Piłsudski neměl jiné východisko, neváhal uvést úryvek rozhovoru s W. Witosem z 9. května 1926, ve kterém měl budoucí premiér dle názoru Pronobise provokovat J. Piłsudského k započetí ozbrojeného odporu. Noviny, jež obsahovaly prohlášení J. Piłsudského, kde kritizoval vládu a zejména W. Witose, měly být hromadně konfiskovány. To prý mělo za následek masové manifestace na podporu

J. Piłsudského, na kterých lidé vyzývali J. Piłsudského ke svržení současné vládnoucí garnitury. (Bialokur 2008) Autor si však nevyjasnil, jak je možné, že tak velký počet demonstrantů věděl o cenzurování těchto novin a znal i jejich obsah, když noviny byly přece ve velkém rozsahu konfiskovány. (Pronobis 1990: 128) Je zřejmé, že autor se v této pasáži dopustil cílené manipulace s fakty, aby mohl ospravedlnit rozhodnutí J. Piłsudského provést převrat.

Inhned po té, Pronobis opět přichází s nepotvrzenými informacemi, když uvádí, že J. Piłsudski se před převratem pokusil o mírové řešení tím, že se chtěl vydat do Varšavy na setkání s prezidentem Stanisławem Wojciechovským, jež ale nabízenou schůzku odmítl. O několik dní později, po slavné schůzce na mostě Poniatowského, měl jako první vydat rozkaz k palbě nikoliv J. Piłsudski, ale prezident St. Wojciechovský. Během pouličních bojů došlo ke značným ztrátám na obou stranách, mnoho mrtvých mělo být i mezi civilisty, kteří dle autora vyšli do ulic, aby tak ukázali, že jsou na straně maršála J. Piłsudského. Z toho ale vyplývá, že v těchto dnech se na ulicích nepohybovali odpůrci, ale pouze sympatizanti J. Piłsudského. Důvod, proč se vláda rozhodla kapitulovat, vysvětluje pouze prohlášením prezidenta St. Wojciechovského, jež prohlásil, že raději předá moc do rukou Piłsudského na deset let, než aby dal vládu bolševikům na sto let. (Pronobis 1990: 128) Tato interpretace je však jednostranná a spíše nepravdivá, jelikož stojí pouze na jednom prohlášení a nezahrnuje velké množství jiných faktorů.

V další pasáži se můžeme dočíst, jak J. Piłsudského velmi rozčílilo, že se k jeho akci připojily politické strany, se kterými nechtěl mít nic společného, a to z důvodu, jelikož chtěl sám provést morální obnovu a odstranit veškeré nepravosti, jež decimovaly národ (sanaci národa) bez závislosti na jakémkoliv hnutí. (Bialokur 2008) Pronobis, aby prokázal, že J. Piłsudskému leželo na srdci hlavně blaho národa a nikoliv osobní zájmy, poukázal na to, že po konci převratu, po nástupu nové moci, nepožádal Piłsudski o žádnou vyšší pozici a odmítl funkci prezidenta. (Pronobis 1990: 128) Nicméně, ani v tomto případě nebyl autor objektivní, jelikož J. Piłsudski na klíčové pozice dosadil své lidi, které později ovládal bez potřeby mít nějakou oficiální funkci. Celkově je jasné, že autor Piłsudského obdivoval, a proto se ve své učebnici pokusil vytvořit jeho velmi pozitivní obraz, kvůli čemuž se dopustil značné manipulace s fakty. Pokud

se podíváme na další polské učebnice, tak můžeme konstatovat, že autoři učebnic postavu J. Piłsudského idealizují nebo k tomuto tématu přistupují velmi opatrně. K otevřené kritice Květnového převratu nebo osoby maršála se uchýlilo jen několik autorů. Je pravděpodobné, že mnoho autorů učebnic maršála alespoň částečně obdivuje, což je zřejmě způsobeno všeobecně rozšířeným obrazem maršála jako obnovitele Polska. Autoři pak v mnoha případech úmyslně přenáší tuto idealistickou představu i do svých děl. Jak se zdá, kult J. Piłsudského je i v této oblasti nadále živý a skrze učebnice může působit i na mladou generaci.

3. J. Piłsudski na současné politické scéně

3.1 Srovnávání J. Piłsudského s L. Wałęsou

V polské společnosti je velmi rozšířená tendence srovnávat současné politiky s významnými postavami z historie. Často se k tomu uchylují i renomovaní novináři, či historici. (Polityka 2003) K této komparaci je nejčastěji využívána postava J. Piłsudského, jelikož je všeobecně považován za otce moderního Polska, dokonce i ze strany svých odpůrců. To dokládá, že jeho odkaz je ve společnosti nadále přítomný. (Biernat 1999: 119)

Na počátku 90 let bylo velmi populární přirovnávat Lecha Wałęsu právě k J. Piłsudskému. (Polityka 2003) Do určité míry šlo o přirozený jev, kdy se L. Wałęsa pro mnoho občanů stal v roce 1989 stejným symbolem získání nezávislosti, jakým byl v roce 1918 J. Piłsudski. (Biernat 1999: 188) Sám L. Wałęsa se pokusil této situace využít ve svůj prospěch v momentě, kdy jako čerstvě zvolená hlava státu zorganizoval převzetí symbolů prezidentské moci od exilového prezidenta Ryszarda Kaczorowskiego. (Reykowski 1995) Tímto způsobem chtěl ukázat, že jako prezident navazuje na tradice II. republiky J. Piłsudského. (Polityka 2003)

Lech Wałęsa byl Polák, zatímco J. Piłsudski se narodil ve vesnici Zulofo poblíž města Vilnius, tedy na území, které historicky náleželo Litvě. J. Piłsudski se za svou vlasteneckou činnost dočkal odměny v podobě pobytu na Sibiři. Patriotismus Lecha Wałęsy byl oceněn téměř rok trvající internací v Arlamově na východě Polska. J. Piłsudski ve varšavské bitvě v roce 1920 zachránil Evropu před komunistickou invazí. (Polityka 2003) L. Wałęsa významnou měrou přispěl ke konci komunizmu, nejen v Polsku, ale také ve zbytku Evropy. V osvobozené vlasti měli i určitá problematická období. Lech Wałęsa se, coby prezident, v důsledku svých chyb ztratil podporu nejen ze strany svých spolupracovníků a přátel, ale i většiny polských občanů. J. Piłsudský si byl jistě vědom, že při státním převratu, který provedl, zahynulo několik stovek Poláků.

Wałęsův bývalý spolupracovník, zakládající člen hnutí Solidarita, v současnosti předseda senátu Bogdan Borusiewicz, začátkem 90 let prohlásil,

že legionáři J. Piłsudského, kteří na počátku první světové války vkročili do polských měst a vesnic, povětšinou naráželi na zavřené dveře a zabedněná okna, zatímco představitelé Solidarity se u polského lidu těšili široké podpoře a uznání. Pokud se však podíváme dál, zjistíme, že s přibývajícím časem a rozvojem událostí se jak z J. Piłsudského, tak i z jeho legionářů stali nehynoucí hrdinové, jejichž činy jsou neustále připomínány a oslavovány. Jeho tehdejší stoupenci by za něj bez váhání položili život. V případě Solidarity a jejího čelního představitele Lecha Wałęsy však sledujeme naprosto opačný vývoj. (Michnik 1990) Můžeme o tom mluvit, jako o přechodu od velké lásky k ještě větší nenávisti. Na přelomu 80 a 90 let byli lidé při setkání s L. Wałęsou nadšeni. (Biernat 1999: 209) Stačilo jen několik let a už se na něj ani nedokázali podívat. Nespokojenost s jeho politikou mu lidé dali jasně najevo při jeho druhé kandidatuře na prezidenta, kdy prohrál s bývalým komunistou Alexandrem Kwasniewskim.

Pokud vezmeme v úvahu Wałęsovu povahu je jasné, že byl od J. Piłsudského velmi odlišný. Lech Wałęsa byl vždy velmi spontánní, expanzivní a zejména až příliš emotivní. (Biernat 1999: 202) J. Piłsudski se na rozdíl od něj vyznačoval chladným a pragmatickým jednáním. Ačkoliv byli povahově velmi odlišní, kromě charakteristických vousů je spojuje i několik dalších, vcelku významných faktorů. Oba používali drsný a nevybíravý jazyk, kterým neváhali počastovat své politické oponenty. Oba vedli úspěšný boj o polskou nezávislost, to je jejich velká zásluha, kterou jim nikdy nikdo nemůže upřít. Jako demokratičtí politici však selhali. Přesto, že je Lech Wałęsa dnes chápán jako značně kontroverzní postava, je velmi pravděpodobné, že stejně jako je J. Piłsudski považován za otce druhé Polské republiky, tak možná v budoucnu i Lech Wałęsa bude označován jako otec třetí Polské republiky.

3.2 J. Piłsudski očima politiků třetí Polské republiky

V posledních 20 letech bylo mezi polskými politiky velmi populární zabývat se osobou J. Piłsudského. (Polityka 2009) Během prezidentské debaty roku 2005 se Lech Kaczyński a Donald Tusk dokázali dohodnout na nejdůležitějším Polákovi 20. století, vzájemnou shodu našli právě v osobě J. Piłsudského. (Polityka 2009) Je nutné zmínit, že L. Kaczyński odpovídal na otázku první a D. Tuskovi nezbývalo nic jiného, než s ním souhlasit. Z tohoto případu je možné usuzovat, že obdiv

k maršálkovi je v dnešním Polsku jistou formou axiomu. D. Tusk si toho nejspíše byl vědom, jelikož svou magisterskou práci psal právě na téma formování legendy J. Piłsudského v předválečných časopisech. (Polityka 2009) O něco později, Lech Kaczyński, v té době již ve funkci prezidenta prohlásil, že kdyby žil v květnu 1926, neváhal by podpořit státní převrat. To z jeho strany nebylo úplně nejšťastnější prohlášení. Pokud se ale na tuto kauzu podíváme z pohledu strany PIS, můžeme konstatovat, že PIS se rozhodl využívat téma J. Piłsudského ve svém politickém programu. To znamená přijmout jak pozitiva ale i negativa vyplývající z jeho politického dědictví, čehož si straničtí ideologové PIS byli velmi dobře vědomi a počítali s tím, že přes občasné kontroverze jim spojení s postavou maršálka přinese politický úspěch. (wolnapolska.pl) V následujících letech se tak PIS dostal do četných sporů s ostatními stranami, jež viděly ve spojení strany PIS a odkazu jako příklad můžeme uvést zasedání parlamentu v květnu roku 2006, kdy byly k hlasování předloženy až čtyři návrhy usnesení k 80. výročí Květnového převratu. (dzieje.pl) Návrhy podaly poslanecké kluby stran: Občanská platforma (dále jen PO), Sjediněná demokratická levice (dále jen SLD), Liga polských rodin (dále jen LPR) a Polská strana lidová (dále jen PSL).

Návrhy stran SLD, PSL a LPR můžeme označit za velmi radikální, jelikož požadovaly přijmout usnesení, kde bylo uvedeno, že původci Květnového převratu nařídili Polákům střílet do sebe navzájem. (dzieje.pl) Převrat ukázal, jakou cenu je třeba zaplatit, pokud nebudeme řešit problémy, které rozdělují společnost. Dále bylo doslovně napsáno, že J. Piłsudski svrhnul legální vládu Wincentyho Witose a že po převratu nechal mnoho svých protivníků uvěznit v Brestské pevnosti. (wolnapolska.pl) Taktéž byl připomínán počet zabitých, s upozorněním na skutečnost, že do dnes nevznikl jediný pomník, který by připomněl oběti převratu.

V nejméně skandálním návrhu od strany PO bylo pouze konstatováno, že výročí převratu by mělo sloužit k reflexi velmi složitého dějinného vývoje polského státu. (Wojtas 2008) Spor o návrhy usnesení se vlekl celý květen. (wolnapolska.pl) Teprve v červnu bylo rozhodnuto uctít památku obětí, avšak pouze formou minuty ticha. Všechny původní návrhy usnesení byly zamítnuty. (historia.pl) Jak bylo již zmíněno výše, někteří komentátoři upozorňují v souvislosti s tímto sporem z roku 2006, že téma převratu bylo využito k nepřímému útoku proti

vládě premiéra Jarosława Kaczyńského, ze strany Právo a Spravedlnost (dále jen PIS), jelikož tato strana viděla sama sebe jako pokračovatelku tradic J. Piłsudského. (historia.pl)

Po tragédii ve Smolensku vznikl spor, který rozděluje polskou společnost dodnes. V roce 2010 bylo rozhodnuto, že zesnulý prezident Lech Kaczyński a jeho žena Marie budou pohřbeni na hradě Wawel, kde jsou pochováni polští králové. Je zde pochován například Jan III. Sobiesky a nejvýznamnější hrdinové polských dějin: Tadeusz Kosciuszko a Józef Piłsudký, v jehož kryptě měla být uložena i rakev s Lechem Kaczyńským a rakev s jeho ženou. Objevilo se mnoho prohlášení vyjadřujících pobouření nad tím, že L. Kaczyński má být pohřben vedle jednoho z největších Poláků, čehož není hoden. Známý polský režisér Andrzej Wajda, který natočil právě nejvýznamnější polské historické filmy (Katyň, Kolumbové, Muž z mramoru, Muž z oceli) doslova uvedl: *„Prezident Lech Kaczyński byl dobrým skromným člověkem, ale neexistují důvody, kvůli kterým by měl být pohřben na Wawelu mezi polskými králi, vedle Józefa Piłsudského. Toto rozhodnutí vyvolalo značné protesty a může vést k největšímu rozdělení společnosti od roku 1989.“* Andrzej Wajda. Tvn24.pl, 14 kwietnia 2010

Profesor Tomasz Nałęcz uvedl: *„Když pomine doba truchlení, rozhodnutí o pohřbu prezidenta Kaczyńského na Wawelu bude budit značné kontroverze. Piłsudski byl již dějinami posouzen, Lech Kaczyński ještě ne, neměli by ležet vedle sebe, dodal profesor.“* (Nalecz 2010)

Do sporu nakonec zasáhla rodina J. Piłsudského, jež varovala, že snaha o umístění rakve L. Kaczyńského v kryptě J. Piłsudského může být pokusem o přivlastnění si legendy a slávy J. Piłsudského, kterou může využít Jarosław Kaczyński a strana Právo a spravedlnost v následných prezidentských volbách. (niezalezna.pl) Zásah Piłsudského rodiny nakonec vedl ke kompromisu, kdy bylo rozhodnuto, že Lech Kaczyński s manželkou budou pohřbeni nikoliv v kryptě, ale v jejím předsálí. (niezalezna.pl) Tímto byl spor formálně ukončen, nicméně umístění Kaczyńského rakve na Wawelu polskou společnost rozděluje dodnes.

Po smolenské tragédii, kdy zemřel prezident Lech Kaczyński, jeho bratr Jarosław a strana PIS nadále využívá kult J. Piłsudského pro opodstatnění svých politických cílů. V roce 2014 při příležitosti představení Andrzeje Dudy, kandidáta

PIS na prezidenta, Jarosław Kaczyński nejprve mluvil o nutnosti obnovy Polska, jako silného státu. Následně mluvil o tvůrci nezávislého Polska J. Piłsudském a Lechu Kaczyńském, který prý navázal na jeho dílo. Posléze prohlásil, že Polsko potřebuje nového vůdce, někoho jako Józef Piłsudki, tyto požadavky splňuje kandidát PIS Andrzej Duda. (Gazeta Wyborcza 2014)

Z výše uvedeného jasně patrné, že kult a odkaz J. Piłsudského v polské společnosti dále přetrvává a že jeho vize, či politické názory, jsou stále významnými faktory. Faktory, na jejichž základě mnoho současných politiků formuluje ideologické zdůvodnění svých politických činů. Mnoho z Piłsudského idejí se dočkalo pomyslné reinkarnace, avšak často za cenu zcela mylné interpretace některých jeho cílů a plánů.

4. Počátek mýtu a jeho vliv na současnou polskou politiku

4.1 O mýtu obecně

Je paradoxní, že svět, společnost a konečně i politika, navzdory civilizačnímu růstu a obrovskému pokroku ve vzdělávání, se dodnes nedokázala zbavit vlivu mýtu. (Filipowicz 1988: 24) Racionální myšlení, víra v možnosti našeho rozumu a zejména obrovský pokrok na poli vědy lidstvu nepomohl dostat se z područí vlivu mýtů, jež do určité míry stále ovládají naše myšlení. (Filipowicz 1988: 16) S příchodem doby, kdy se odpovědi na otázky domáháme pomocí světla, měl mýtus navždy zmizet v říši temna. (Jaźwiński 2008) To se mělo stát ve jménu ideálu racionálního myšlení, ale objevil se zde vážný problém, filozofové, při snaze za každou cenu nalézt jedinou ideální a objektivní pravdu, se sami chytli do pastí nachystané mýtem. (Hobsbawm: 1985: 2-10) Mýtus, jež stejně jako filozofie nebo věda, má obecně za cíl vytvořit jediný vzorec pravdy, nalézt smysl naší existence a nakonec zdokonalit samotný lidský život. (Filipowicz 1988: 19) Snahy filozofů o vylepšování nebo přímo o vymyšlení nové pravdy ve prospěch lidstva je časem přinutily stát se svým způsobem průvodci, jež prostřednictvím budovatelských mýtů (davové opium) určují směr vývoje lidstva.

Sami tvůrci mýtů jsou často pod vlivem názorů, které jsou jim společností vštěpovány, již od narození (axiomy). Šíření vědeckých pravd nemá v tomto případě daleko k šíření náboženství. Mýty jsou často obhajovány vědou a přestává se o nich pochybovat, což nám může připomenout náboženská dogmata. (Niznik 1978: 171) Mýtus můžeme chápat jako sociotechnický nástroj ideologie, vlastního světonázoru či doktríny, který ukazuje realitu v rámci společného systému symbolů. Mýtus se také dá označit jako systém určitých morálních hodnot. Hlavním problémem mýtu je jeho složitost. (Niznik 1978: 169)

Mýtus označuje pověst o bozích, legendárních hrdinech, nadpřirozených událostech spojených s jejich činnostmi, pokoušející se vysvětlit smysl existence světa a samotného člověka, příběh, jež se snaží obhájit podstatu náboženské víry. (Jaźwiński 2008) Mýtus může být taktéž nepravdivé tvrzení, jemuž lidé věří, ačkoliv ho nemůžou podložit jediným důkazem: legenda, bajka, naprosto smyšlená

skutečnost. (Kořakowski 2003: 125) Mýtus tedy můžeme definovat dvěma způsoby, buď jako základní stavební prvek kultury, či přímo základ náboženství, nebo jako nepravdivě prezentovanou skutečnost, jež slouží k manipulaci a obelhávání lidí a velká část společnosti o pravdivosti této skutečnosti vůbec nepochybuje. (Hobsbawm: 1985: 11) Oba druhy mýtů jsou společností akceptovány, ačkoliv není možné ověřit si, zda jsou pravdivé, nemůžeme je označit jako pravdu, ale ani jako lež.

Pravdivost mýtu má dopad pouze na osoby stejné víry, či politického přesvědčení a nemá žádný vliv na oponenty a stoupence jiných politických směrů. (Jaźwiński 2008) Takový mýtus nám má odpovědět na otázky o smyslu života a smrti, či na otázku, jaká budoucnost čeká Polsko? Na dodržování pravidel, která pramení z určitého mýtu dohlíží autoři masové fantazie, kněží, mudrcové a dnes ze všech nejvíce politici.

Mýtus zastihuje racionální argumenty a vylučuje potřebu ověření informací. Mýtus inscenuje situace ve společnosti, stává se autoritou ovlivňující osoby i jejich chování. (Pawelczyk 2008: 25) Především se však prezentuje prostřednictvím symbolů a rituálů, přičemž zjištění, jež jsou založena na racionálním myšlení, jsou odsunuta na bok. (Karwat 2001: 28). Mýtus mobilizuje psychiku, ale zároveň ji direktivně ovlivňuje prostřednictvím motivace. (Jaźwiński 2008) Skrze mýtus můžeme získat lojalitu davu a nenásilně si zajistit jeho poslušnost. (Karwat 2001: 30) Mýty jsou často vytvořeny médii, jež skrze ně vyvíjejí nátlak na společnost, stírají se hranice mezi emocemi, doznáními a fakty. (Kořakowski 2003: 124)

V každé politické kultuře, bez ohledu na vyznávanou ideologii, nacházíme četné příklady symbolických praktik, které slouží jako základy pro budování kultu, jenž slouží jako opěrný bod proti chaosu. (Kořakowski 2003: 129) Mýtus nám sděluje jakousi „duchovní historii“, to znamená nějakou událost, která se udála na počátku času. Mýtus je také pověstí o tom, co bohové nebo lidské bytosti učinili na počátku času. Jednou vyslovený mýtus se může stát absolutní pravdou. (Jaźwiński 2008) Mýtus mluví o změnách ve fungování světa, mluví o tom, jak se co stalo a jak to vše začalo. Právě proto se mýtus spojuje s ontologií. (Eliade 1970: 118) Touha po zjištění, jak to všechno začalo, je od pradávna spojena s lidstvem. (Eliade 1970: 119) Hledání bodů na časové ose dějin,

od kterých můžeme odvozovat náš počátek, má sloužit k legitimizaci hodnot a ideologie, skrze prokázání jejich historického původu. Vytváření současnosti skrze mýtus počátku je uskutečňováno za pomoci tradice a návratu ke zdrojům. Potřeba inspirace a legitimizace ideologie a z ní vyplývající hodnoty způsobuje, že mýtus je vždy nerozlučně spjat s tradičním smýšlením. (Nowak 2007: 7) Mýtus vždy interpretuje současnost prostřednictvím jejího porovnávání s minulostí. 26 Sama tradice, ostatně stejně jako mýtus, vždy vychází z historie. (Nowak 2007: 8) Tradice je dlouhotrvající hodnotou, jež trvá stejně dlouho jako existence skupiny, jež se skrze ni identifikuje a stanovuje normy obecně přípustného chování.

Politická tradice stanovuje specifický výklad, z něhož vycházejí konkrétní ideologie nebo společenské skupiny. Má především pragmatickou formu, jelikož nás učí, jak žít a kým se stát. V tomto směru se stává zbraní na úrovni ideologie a propagandy. Mýtus a tradice mají nevyhnutelně dvojí strukturu: historickou a ahistorickou. (Kircher 2008: 17)

Tradice zůstává částí historie, jelikož se vztahuje k reálné či údajné historii (nějaké události z minulosti). Je ovšem také ahistorická, jelikož staví minulost do pozice nezpochybnitelné absolutní pravdy, stejně jako to dělá mýtus. (Jaskółowski 2003: 194) Mýtus a tradice nám nepřinášejí jen informace o tom, jak to kdysi bylo, ale také přítomnost hodnot, které byly, jsou a budou. (Kircher 2008: 19) Tudiž můžeme říci, že mýtus zvyšuje roli tradice a dodává jí prestiž a vážnost. Tradice zase legitimizuje současnost. Tradice a současnost se tak stává jedním, současnost se tak stává dědicem ideových hodnot.

Na počátku mýtu je ovšem důležitá pověst o skvělých činech zakladatelů, ve které je zodpovězena otázka jak k tomu došlo. (Jaskółowski 2003: 196) Zřejmě nejdůležitější věcí je pragmatická legitimizace, která garantuje účast (politické strany, náboženské skupiny atd.) u klíčových událostí spojených se vznikem státu. Často se objevuje otázka, proč k tomu muselo dojít? Je možné danou událost odůvodnit nevyhnutelnou dějinnou změnou, osudem nebo činnostmi několika jednotlivců? (Topolski 1990: 167)

Každá revoluce potřebuje jednu absolutní nezpochybnitelnou hodnotu, díky níž může obhájit nutnost zavedení pořádku a provedení reform. Každá mocenská skupina přisuzuje minulosti určitý politický, filozofický,

či morální stav přizpůsobující si minulost vlastním ideologickým potřebám. (Topolski 1990: 169) Takto zmytologizovaná minulost v podobě tradice slouží mocenským skupinám k dosažení jejich cílů. Z velkého množství významných událostí či zvyků se tradicí stává jen menší množství z nich, jež jsou odpovídající potřebám aktuální vůdčí skupiny. (Jaźwiński 2008) Názorným příkladem je utváření mýtu k ideologickým cílům v období nacismu, k tomu patří také vytvoření panteonu hrdinů národního socialismu. Počátek nebo obroda nějakého stavu společnosti utváří jedinečný charakter člověka, ale také obraz celé společnosti. Díky vědomostem o tom, jak jsme se narodili, víme, kým jsme a také kam míříme. Hrdina je vnímán jako dědic časů počátku, který má všechny existující kladné vlastnosti, zejména morálnost a inteligenci. (Samsonowicz 1997)

4.2 Zakladatelský mýtus

V polském politickém slovníku posledních let, začal být velmi populární pojem: „zakladatelský mýtus“. V rámci politického zápolení ho využívají politici i publicisté. (Szostkiewicz 2008: 91)

Příliš časté používání tohoto pojmu v souvislosti s aktuálními politickými kauzami je zapříčiněno snahou udělat z kauz, jež jsou zveličovány v tisku, něco výjimečného, co přesahuje události běžných dnů. Stačí si letmo pročíst titulky novin a časopisů, abychom zjistili, že heslo „zakladatelský mýtus“ se stalo klíčem otevírajícím současné politické spory o získání legitimacy potřebné ke spravování politické moci. (Szostkiewicz 2008: 91)

V polských novinách a na internetových portálech jsou čím dál populárnější titulky: Mýtus o založení Polska, Válka o polský zakladatelský mýtus, Zakladatelský mýtus PIS, Prezidentský zakladatelský mýtus, Tajná historie mýtu o založení Polska, Zakladatelský mýtus z dob komunismu, Zakladatelský mýtus potřebuje krev atd. (Moczulski 2010: 28) Už z přídavných jmen k pojmu zakladatelský mýtus vyplývá, že heslo se stalo synonymem konfliktu o prvenství a dominanci při utváření současného ideo-politického názoru ovlivňujícího polskou společnost.

Historik Andrzej Garlicki konstatoval, že používání mýtu v propagandě politických stran je projevem určité módy, jež je založena na využití nové sociotechniky, s jejíž pomocí je z morálního hlediska možné obhájit ve skutečnosti

čistě sobecké politické zájmy. V současné době se v politickém prostředí rozšířil trend používat pojem „zakladatelský mýtus“, čili symbolická událost, s níž se spojuje počátek státu, politického režimu, politického či občanského hnutí. (Szostkiewicz 2008: 91) Z toho nejspíše pramení nekontrolovatelné tendence nejrozličnějších politických formací k určování vlastního bodu na časové ose historie, čili přelomové události, od které se všechno začalo. Spor o mýtus zakladatelů druhé Polské republiky, konkrétně o to, jaká událost, čin nebo osoba měla největší zásluhu na obnovení Polska, trvá již několik desítek let. V tomto sporu proti sobě stojí zejména piłsudčící a endekové. Vzniklo mnoho kritických úvah v podobě monografií, ve kterých nechybí argumenty, že oba tábory pro realizaci svých cílů spolupracovali s mocnostmi, jež si v 18. století rozebrali Polsko. (Szostkiewicz 2008: 92)

Jak endekové, tak i piłsudčící se snažili, aby se v paměti národa navždy usadila myšlenka, že to díky jejich činnosti Polsko získalo nezávislost a to cestou, jež zvolili oni. Avšak J. Piłsudski vyšel z tohoto souboje vítězně. Byla vytvořena idea J. Piłsudského, jako otce národa. Dnes je na něj pohlíženo jako na otce národa, což má značný význam pro národní povědomí a pro historii zpracovávanou mnoha polskými autory.

K upevnění mýtu ve společnosti přispěl významnou měrou i on sám. Svědčí o tom knihy zaměřené na politiku, které sám napsal. Ve svých dílech nikdy neváhal zdůraznit svou roli při získání nezávislosti. Pokud k tomu přidáme báseň vyprávějící legendu O první brigádě, verše od Jana Brzechwy, portréty J. Piłsudského, písně, jež si zpívali vojáci v boji, vojenské přehlídky, každoroční oslavy maršálových narozenin, dostaneme ukázkový příklad způsobu budování zakladatelského mýtu druhé Polské republiky prostřednictvím symbolů a rituálů. Takto postavený mýtus nám může připadat poněkud infantilní, jelikož díky této symbolice v představitosti části Poláků se ukazuje jako hrdina, jež jezdil v čele vojska na koni a sám svou šavlí pobíjel bolševiky. (Moczulski 2010: 28)

Kritici tohoto široce rozšířeného mýtu upozorňují, že se tímto způsobem zapomíná na jeho myšlenky a politické vize, se kterými šel do války o nezávislost státu. Je ovšem nutné připomenout také jeho výraznou zásluhu při budování polské armády. (Moczulski 2010: 29) To mu, díky následnému vývoji událostí, přineslo

značný politický zisk. (Molenda 1980: 61) Jan Molenda napsal, že J. Piłsudski si moc dobře uvědomoval, jak důležitou roli na mezinárodním poli může sehrát působnost polských oddílů. (Molenda 1980: 62) Polské vojenské formace měli nakonec významný vliv na návrat Polska na evropskou scénu.

Při výčtu faktorů tohoto mýtu nesmíme zapomenout na jednu velmi důležitou skutečnost, J. Piłsudsky nijak výrazně netoužil po hmotných statcích pro sebe ani pro svou rodinu. (Piłsudská 1989: 207-2012) Zájmy tohoto druhu byly pro něj druhořadé. Jeho nejbližší přátelé z vojenských kruhů ho za to obdivovali a zároveň se mu snažili pomoci. Vojáci, kteří toužili po šanci válčit za svou vlast, byli nesmírně vděční tomu, kdo jim to svými činy umožnil a přistupovali k němu nekriticky, proto začali nejprve spontánně, později plánovaně vytvářet kult. (Piłsudská 1989: 207-2012) Kult, nejprve kolem občana a velitele J. Piłsudského a později kolem pana Maršála. Ačkoliv se zachovalo velké množství jeho fotografií, našlo se jen velmi malé množství fotek, kde na sobě nemá uniformu. Zdá se, že uniforma J. Piłsudského se navždy nerozlučně spojila s jeho osobním charakterem i vnějším vzhledem. Tím snazší je pochopit emocionální pozadí, jaké souviselo s několik desítek let trvajícím růstem vlivu mýtu J. Piłsudského.

Na základě těchto skutečností je jasné, proč postupem času byl, jako znovu obnovitel Polska, připomínán hlavně J. Piłsudski, přičemž ostatní významné postavy byly opomíjeny. Po květnovém převratu mohl sanační tábor, neboli skupina věrná J. Piłsudskému, bez větších potíží vytvářet vlastní vizi získání nezávislosti. (Kawalec 2009: 66) Zakladatelský mýtus druhé Polské republiky spojený s Piłsudským se přetransformoval v institucionalizovaný kult, což se jasně ukázalo 7. dubna 1938, kdy byla schválena ústava o ochraně jména Józefa Piłsudského. (Kawalec 2009: 81) Přesto, že Endecie (nacionalisté) spor o hlavní symbol vítězného boje za nezávislosti Polska prohrála, neznamená to, že jimi prezentovaná nacionalistická propaganda neměla u společnosti podporu. Problém spočíval v tom, že po smrti J. Piłsudského nacionalistickou ideologii využil sanační tábor, jež s její pomocí ještě více upevnil kult J. Piłsudského. Zakladatelský mýtus je dodnes živý v rámci polské společnosti. Většina Poláků vám při otázce: Kdo byl zakladatelem obnoveného státu?“ řekne jméno maršálka. Z toho můžeme usuzovat, že legenda o J. Piłsudském jako zakladateli státu je ve společnosti silně zakořeněna a v nejbližších několika desítkách let se na tom nic nezmění.

4.3 Mýtus J. Piłsudského a strana Právo a spravedlnost

J. Piłsudski byl využit i politickými stranami, zejména v ideovém programu strany Právo a spravedlnost (dále jen PIS). Pro potřeby předvolební kampaně v roce 2005 si tato strana vytvořila vlastní koncepci, či spíše mýtus nového, morálně obrozeného Polska, tzv. čtvrtou Polskou republiku, která měla navazovat na druhou Polskou republiku J. Piłsudského z let 1926 až 1939. (Jaźwiński 2008) Čtvrtá Polská republika měla podle nich napravit všechny chyby předchozích vlád, skoncovat s korupcí, provést důkladnou dekomunizaci, rozbít vazby na osoby spojené s komunistickým režimem. Strana PIS následně zvítězila jak v parlamentních, tak i v prezidentských volbách, nicméně slibovaná morální obroda státu zůstala jen na papíře. Většina předvolebních slibů nebyla naplněna a v roce 2007, po prohraných předčasných parlamentních volbách, ztratila strana PIS post předsedy vlády. (Jaźwiński 2008) Každopádně ideologická vize čtvrté republiky je nadále důležitou součástí politického programu PIS, zejména vize vycházející z mýtu o Józefu Piłsudském, jak zakladateli obnoveného Polska. PIS koncepci hodnot čtvrté republiky nadále využívá při předvolebních kampaních.

Pro „Nové Polsko“ jsou hlasy milionů Poláků, toužících po silné vlasti, která bude mít významnou roli na mezinárodní scéně. Tyto tendence jsou založeny na myšlence, že Polsko je na základě své slavné historie osudem předurčeno k velikosti. Čtvrtá republika má být obrozením po letech komunistického nevolnictví pod taktovkou Sovětského svazu a po morálním úpadku třetí, čili současné republiky. Srovnání s Józefem Piłsudským a jím provedenými kroky, vedoucími k vybudování silného státu, se nabízí samo. PIS se skrze budování mýtu čtvrté republiky snaží pro sebe získat a zmonopolizovat autoritu zakladatele nového státu. Pokouší se získat autoritu tvůrce morální obrody, čili takovou autoritu, jakou měla dříve Sanace. (Jaźwiński 2008) Mýtus má nejprve vysvětlit, proč je idea vytvoření nového pořádku neodkladnou záležitostí (musíme to udělat pro dobro polského národa), následně se zaměřuje na konkrétní záležitosti spojené s řízením státu.

Dle názoru mnoha publicistů a politických komentátorů PIS, strana bratrů Kaczyńských, zvítězila ve volbách roku 2005 díky využití tradice J. Piłsudského (Nowakowski 2006: 22) a ideového odkazu, ostatně PIS nikdy neskrýval sympatie k Maršálkovi, ani k systémovým a legislativním změnám, jež J. Piłsudski provedl

po roce 1926. (Wprost 46 2007: 26) Jarosław Kaczyński mluvil o nutnosti přijetí nové ústavy, přitom uvedl pět nejdůležitějších bodů: zrušení imunity politiků, zakázat vězňům kandidovat v době výkonu trestu, umožnění lustrace, zrušení omezení při válce proti korupci, náprava legislativního procesu. J. Kaczyński prohlásil, že je nutné navázat na velké legislativní dílo, jež bylo vytvořeno v období po roce 1926. (Wprost 46 2007: 26-27)

Dle J. Kaczyńského představ má morálně obnovené Polsko navazovat na druhou republiku J. Piłsudského. V Polsku nových pořádků, korupce a beztrestné chování politiků nebude existovat. (Jaźwiński 2008) Má být ukončena politika podlézání Evropské unii a, dle názoru PIS, zcela marginální role Polska v zahraniční politice. Úspěšné realizování obnovy státu prý bude výsledkem naprosto přirozeného procesu. PIS předpovídá, že pokud se tomuto procesu budou Poláci bránit, může to znamenat absolutní morální úpadek Polska. Jako vzor předkládají úspěšnou morální obrodu, kterou provedl J. Piłsudski, jehož odkaz má být morálním symbolem nového Polska. Z toho vyplývá, že PIS si přivlastňuje tradice spojené s Květnovým převratem.

PIS představuje J. Piłsudského veřejnosti jako vlastence, jež se nesmířil s pseudodemokratickým státem, který strany zneužívaly k realizování vlastních cílů, nikoliv k naplňování zájmů občanů. Období do roku 1926 je propagandou PIS prezentováno jako čas chaosu a zmaru. (Jaźwiński 2008) Listopad roku 1918 byl teprve prvním krokem k vybudování silného Polska, což se nezdařilo v důsledku znásilnění polské věci politickými stranami. Teprve s převratem roku 1926 nastala morální obroda a ideální období druhé republiky, na něž by PIS rád navázal.

PIS přirovnává poměry, jež fungují v Polsku od roku 1989 do současnosti, k těm, jež fungovaly v Polsku od roku 1918 do roku 1926. Stejně jako J. Piłsudski ukončil období chaosu druhé republiky, ukončí PIS, tedy Jarosław Kaczyński, období rozkladu současného Polska a konečně zavede řád. Získání nezávislosti, následkem dohod U kulatého stolu, je z pohledu PIS podobné získání nezávislosti Polskem v roce 1918. Éra pořádku nenastala, a proto je potřeba inspirovat se Sanací národa z roku 1926 a provést morální obrodu státu. PIS se rovněž inspiroval J. Piłsudského vizí zahraniční politiky, bojem za silné a suverénní Polsko. (Nosák 2007: 204-220) Svou pozornost J. Piłsudski zaměřoval zejména východním

směrem. PIS souhlasí s koncepcí východní politiky J. Piłsudského, tedy s Polskem jako mostem mezi Západem a Východem Evropy. K této roli je prý Polsko předurčeno historickou tradicí a geografickým umístěním.

Koncepce zahraniční politiky PIS, jež vychází z vizí J. Piłsudského, je silně kritizována ostatními politickými stranami, ale i politickými odborníky. (Nowak 2007: 210) Vyčítají jí zejména její zastaralost. Politika je, oproti časům J. Piłsudského, silně multipolární, ale rovněž multikulturní, se slábnoucím vlivem západního světa na jiné kontinenty (kultury, národy) Východní politika ale nadále zůstává v centru zájmů Polska. (Nowak 2010: 122) J. Piłsudski viděl Polsko jako přirozeného hegemonu východní Evropy, kde bude šířit západní vidění světa. (Nowak 2007: 215) Sám osobně prohlásil: „Neměli bychom se míchat ani zkoušet získat významnější vliv na vztahy mezi západními státy. *„Nejdůležitějším cílem je získat silnou pozici na Východě, pro tento cíl bychom se neměli obávat obětovat dobré vztahy s některými ze Západních států.“*

Podobně vidí politiku i PIS. Intenzivní kontakty s Litvou, Ukrajinou, Gruzii nebo Ázerbájdžánem a v dlouhodobé perspektivě s v Polsku nepopulárním a nedemokratickým Běloruskem, se mají stát protiváhou vůči imperiálním zájmům ruských politiků. Politika J. Piłsudského tradic a mýtů s ní spojených má přesvědčit polskou společnost, aby zavrhla dosavadní koncepcie zahraniční politiky třetí republiky, zejména ty východní. (Kornat 2007: 155) Má upozornit taktéž na otázku národní bezpečnosti, která je spojená geografickou polohou Polska. V tomto smyslu je koncepcie polské zahraniční politiky návratem do „harmonických“ časů rovnováhy, za časů druhé Polské republiky. (Kornat 2007: 144) Tak, jak J. Piłsudski bránil Polsko před zločinnými spojeními Rapallo a Locarno, tak koncepcie zahraniční politiky PIS má vytvořit obranný štít před ruskými vyděračskými metodami, skrze dodávky plynu. (Nowak 2004: 321-338)

Mýtus PIS o čtvrté republice je postavený na tradici J. Piłsudského. Osoba J. Piłsudského je především nositelem patriotických vizí. Můžeme opatrně konstatovat, že deklarace ze strany PIS byla jednoznačným přijetím většiny Piłsudského dědictví, jak kladného, tak ale i negativního. Lidé, kteří obdivují velikost Maršála, připomínají jeho záslužné činy a obhajují Květnový převrat

z důvodu nutnosti zavedení vlády pevné ruky. Pověštinou přijali stranu PIS jako dědice tradic J. Piłsudského a stali se jejími podporovateli a voliči.

Analogie, předkládaná v politickém programu PIS, mezi událostmi vedoucími ke Květnovému převratu a nutností provedení morální obrody současného Polska, čili likvidace korupce, rozkrádání ze státního rozpočtu a slabé pozice Polska v zahraniční politice, nemusela být pro polskou veřejnost zcela srozumitelná. (Jaźwiński 2008) Lidé se spíše identifikovali s osobou J. Piłsudského a systémem hodnot, které zastával. Z marketingového hlediska je jediná, všem snadno srozumitelná část vizí J. Piłsudského, tj. silný stát, kde jsou zájmy občanů podřízeny zájmům slavného polského národa, čili patriotizmus z pohledu J. Piłsudského a ideologů PIS. (Nowak 2004: 321-332) Ideologové PIS předkládají vizi nového Polska, kde bude důležitá čest, národní hrdost a solidarita, což jsou hodnoty, jež byly údajně vyznávány za času druhé republiky maršála J. Piłsudského. Příklad strany PIS nám jasně ukazuje, že odkaz J. Piłsudského je nejen ve společnosti, ale i v rámci politických hnutí stále přítomný a často je využíván k obhajobě současných politických cílů.

Závěr

Na základě první kapitoly můžeme konstatovat, že historické události výrazně ovlivnily vývoj osobnosti J. Piłsudského. Zapletení se do atentátu na ruského cara, prostřednictvím svého bratra, mu vyneslo pět let pobytu na Sibiři. Vzhledem k tomu, že jeho účast spočívala pouze v tom, že u sebe nechal několik atentátníků přespat, tento trest nejspíše vnímal jako velkou nespravedlnost. Vyhnanci se po návratu ze Sibiře buď navždy zřekli politické činnosti, nebo se utvrdili v odporu proti carskému režimu, což je případ J. Piłsudského, který od té doby svůj život směřoval už jen jediným směrem, tj. k nezávislosti Polska.

Ačkoliv v mládí podlehl všeobecně rozšířené módě socialismu, později používal socialistické hnutí už pouze jako nástroj, který mu měl pomoci sjednotit polskou společnost a následně získat nezávislost Polska. V průběhu první světové války J. Piłsudski zjistil, že v boji za nezávislost Polska nemůže spoléhat na Ústřední mocnosti. Odmítl přísahat věrnost německému císaři a vyjádřit tak loajalitu k Německu, proto byl vězněn až do konce války. Po návratu do Polska převzal funkci prozatímního vůdce státu.

Pokládal jsem si otázku: „**Setkáváme se v polské společnosti s kultem maršála Piłsudského?**“ Odpovídám ano, v současné době je v Polsku téměř v každém městě socha, škola, ulice nebo náměstí nesoucí jméno J. Piłsudského. Mnoho soch má vzniknout v nejbližších letech, neboť v současnosti probíhají sbírky. V obchodech je k dostání celá řada knih o J. Piłsudském nebo o období druhé Polské republiky. Rovněž opětovné ustanovení 11. listopadu jako státního svátku na památku dne, kdy Polsko získalo v roce 1918 nezávislost, je jasným projevem úcty vůči J. Piłsudskému. Zajímavý je pohled do různých školních učebnic na téma Květnového převratu v souvislosti s J. Piłsudským. Některé učebnice píší o neprokazatelnosti ztrát na lidských životech, jiné hodnotí převrat značně kriticky a vyčítají J. Piłsudskému porušení ústavy a pokus o svržení vlády. Jiné učebnice jsou dokonce psány neobjektivně, idealizují osobu maršála J. Piłsudského a ospravedlňují Květnový převrat. Z čehož je patrné, že autoři knih, jež se pokouší negativní aspekt Květnového převratu bagatelizovat, postavu J. Piłsudského obdivují a jsou patrně pod vlivem jeho kultu a pokoušejí se jím

ovlivnit i mladou generaci. Pokud budou tyto a další podobně neobjektivní učebnice i v budoucnu využívány k výuce, tak je velmi pravděpodobné, že obdivovatelé J. Piłsudského budou v polské společnosti zastoupeni i nadále a jejich počet nebude nijak výrazně klesat.

Dále jsem si pokládal otázku: „**Působil kult maršála Piłsudského od svého vzniku, ve všech obdobích, až do současnosti na polskou společnost?**“ Odpovídám ano, s kultem J. Piłsudského se setkáváme od jeho vzniku za první světové války, v první Polské republice, v druhé Polské republice, za druhé světové války, za socialismu, ve třetí Polské republice až dodnes. Kult J. Piłsudského má počátek v časech první světové války, kdy se objevilo mnoho lidí, kteří ho obdivovali a jeho rozkazy plnili bez nejmenšího zaváhání. Z tohoto prostředí vzešlo mnoho politiků druhé Polské republiky. Po získání nezávislosti popularita J. Piłsudského rostla, zejména v souvislosti s vítězstvím v polsko-bolševické válce. Po Květnovém převratu v roce 1926 a zavedení autoritativního režimu se kult J. Piłsudského stal součástí oficiální státní ideologie. Vliv kultu se ještě více rozšířil po jeho smrti v roce 1935.

Za druhé světové války kult výrazně ztratil vliv, jelikož v exilové vládě dominovali lidé, kteří byli v dobách druhé Polské republiky v opozici. Osoby, jejichž minulost byla spojena s J. Piłsudského vládní vrstvou, nezískaly v exilu větší vliv. V menším rozsahu byl kult J. Piłsudského využit během Varšavského povstání. Vliv kultu J. Piłsudského byl v tomto období velmi slabý, samotný kult však přetrval.

V dobách Polské lidové republiky bylo proti osobě maršála J. Piłsudského vedeno mnoho očerňovacích kampaní, které však měly naprosto opačný efekt, jelikož lidé oficiální státní propagandě nevěřili a začali si osobu maršálka výrazně idealizovat. Vliv kultu se tak výrazně posílil. Z toho důvodu byly podmínky pro působení kultu J. Piłsudského ve třetí Polské republice velmi příznivé. Velká část polské společnosti vyjadřovala obdiv nad jeho činy a mluvila s chválou o jeho zásluhách na obnovení Polského státu ve 20. století. Přesto, že míra nadšení pro J. Piłsudského od 90 let mírně opadla, můžeme konstatovat, že kult J. Piłsudského je v Polské společnosti nadále přítomný.

Na poslední otázku: „**Jaký význam má osobnost maršála J. Piłsudského pro současnou polskou politiku?**“ Odpovídám, přesto, že politické zařazení maršálovy osoby na pravolevé škále je velmi komplikované, můžeme se v polské politice dnes a denně setkat s případy využívání jeho odkazu k politickému boji. Často se jedná o účelové připomenutí některých jeho činů, jimiž se dnešní politici ohánějí, a často argumentují v duchu hesla: „Zachoval jsem se stejně, jak by se v této situaci zachoval obnovitel národa maršál J. Piłsudski.“ Zejména je obdivován autoritářský způsob vlády J. Piłsudského během sanačního režimu. V tomto kontextu se setkáváme s voláním o potřebě nalezení nového J. Piłsudského, tedy politika, který se stejně jako on nebude bát vydávat nekompromisní a závazná rozhodnutí bez ohledu na to, zdali jsou populární či nikoliv.

Tyto tendence se v největší míře objevují v případě strany PIS, která si pro potřeby předvolební kampaně v roce 2005 vytvořila vlastní koncepci, či spíše mýtus nového, morálně obrozeného Polska, tzv. čtvrtou Polskou republiku, která měla navazovat na J. Piłsudského druhou Polskou republiku z let 1926 až 1939. Čtvrtá Polská republika měla podle nich napravit chyby předchozích vlád, zejména skoncovat s korupcí. Strana PIS následně zvítězila jak v parlamentních, tak i v prezidentských volbách, slibovaná morální obroda státu však neproběhla. Většina předvolebních slibů nebyla naplněna a v roce 2007, po prohraných předčasných parlamentních volbách, ztratila strana PIS post předsedy vlády. Každopádně ideologická vize čtvrté republiky je nadále důležitou součástí politického programu PIS, zejména vize vycházející z mýtu o Józefu Piłsudském, jako zakladateli obnoveného Polska. PIS koncepci hodnot čtvrté republiky nadále využívá při předvolebních kampaních a J. Piłsudského představuje veřejnosti jako vlastence, který se nesmířil s pseudodemokratickým státem, který strany zneužívaly k realizování vlastních cílů a proto se rozhodl, že poměry v zemi sám napraví. PIS nemá problém obhajovat Květnový převrat, PIS veřejně deklaruje obdiv k osobě maršála J. Piłsudského. Z toho vyplývá, že PIS přijal celé jeho ideové dědictví, čili jak to pozitivní, tak ale i to negativní. Lidé, kteří maršála obdivují, povětšinou přijali stranu PIS jako dědice tradic J. Piłsudského a stali se jejími podporovateli a voliči. Je velmi pravděpodobné, že téma J. Piłsudského bude PIS používat ve svém politickém programu i nadále, dokazuje to vystoupení Jarosława Kaczyńskiego v prosinci 2014, který při představení svého kandidáta

na prezidenta pro letošní volby Andrzeje Dudy prohlásil, že Polsko potřebuje nového prvního občana a vůdce pro těžké časy, někoho jako byl maršál J. Piłsudski. V případě vítězství Andrzeje Dudy je pravděpodobné, že se PIS pokusí zvýšit pravomoci prezidenta s tím, že k obhajobě tohoto kroku opět využije téma Jozefa Piłsudského, ale i v případě prohry, bude PIS nejspíše využívat J. Piłsudského odkaz ve svých politických kampaních i v budoucnu.

Dalším, velmi rozšířeným jevem, je srovnávání současných politických osobností a jejich konání s J. Piłsudského životní dráhou. Tomuto srovnání byl vystaven zakladatel nezávislých odborových svazů Lech Wałęsa, na kterého bude možná v budoucnosti pohlíženo jako na zakladatele třetí Polské republiky.

Domnívám se, že faktor J. Piłsudského je v polské politické kultuře stále přítomný. Hypotéza, kterou jsem se v průběhu práce snažil doložit, zněla následovně: **„Odkaz osoby maršála J. Piłsudského je ve společnosti stále silně zakořeněn a má velmi významný vliv na utváření polské politické scény.“** Kult J. Piłsudského stále působí a je dodnes živou součástí národního mýtu. J. Piłsudski byl, je a bude součástí národních tradic. Postupem času od jeho smrti se jeho odkaz stále více stává součástí národní legendy. Pro některé se stal zhmotněnou postavou vlasti, o které Poláci snili od počátků druhé Polské republiky. Polský národ, rovná se Polská republika plus J. Piłsudski.

V závěru, bych krátce zhodnotil některé z knih, které jsem zmínil v úvodu a ze kterých jsem nejvíce čerpal informace. O životě maršála J. Piłsudského a druhé Polské republiky bylo napsáno nespočetné množství knih, mezi ty nejlepší patří díla od Andrzeje Garlického, například *Józef Piłsudski 1867-1935, Siedem mitów Drugiej Rzeczypospolitej*. Jako velmi kvalitní shledávám knihu od Istvána Kováce *Piłsudski... Katyň... Solidarita... Klíčové pojmy polských dějin 20. století*. Pusobení kultu J. Piłsudského je nejlépe popsáno v knize od Heidy Kircher *Kult Piłsudskiego i jego znaczenie dla państwa polskiego 1926-1933*. Autorka se však zabývá pouze obdobím druhé Polské republiky. O působení kultu v současném Polsku je však knih velmi málo, doufám, že v následujících letech se tato situace změní a dočkáme se dostatečného počtu kvalitních publikací o tomto, dle mého názoru, velmi aktuálním a zajímavém tématu.

Literatura

- Bauer, Juliane. Lucke, Martin. 2013. *Emotionen, Geschichte Und Historisches Lernen*. Berlin: Georg-Eckert-Institut.
- Biernat, Tadeusz. 1999. *Paradoks charyzmatycznego przywództwa*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Biskupski, M.B.B. 2012. *Independence Day*. Oxford: OUP.
- Brzoza, Czesław. Andrzej, Leon Sowa. 2006. *Historia Polski 1918-1945*. Kraków: Wydawnictwo Literackie.
- Czubinski, Antoni. 1988. *Józef Piłsudski i jego legenda*. Warszawa: Wydawnictwo naukowe.
- Dzisiaj mija 5 lat od pogrzebu marii i lecha kaczyńskich na wawelu. niezalezna.pl (online) Dostępne z: <http://niezalezna.pl/66169-dzisiaj-mija-5-lat-od-pogrzebu-marii-i-lecha-kaczyńskich-na-wawelu> (18.4.2015).
- Eliade, M. 1970. *Sacrum, mit, historia*. Warszawa.
- Filipowicz, S. 1988. *Mit i spektakl władzy*. Warszawa.
- Fitzgerald, Frances. 1979 *America revised. History schoolbooks in the twentieth Century*. Boston.
- Garlicky, Andrzej. 1995. „Pozostały dekoracje“ *Gazeta Wyborcza*, 13.5.1995.
- Garlicki, Andrzej. 2012. *Józef Piłsudski 1867-1935*. Kraków: Znak.
- Garlicki, Andrzej. 2013. *Siedem mitów Drugiej Rzeczypospolitej*. Warszawa: Czytelnik.
- Garlicki, Andrzej. 1988. *Józef Piłsudski: 1867–1935*. Warszawa: Czytelnik.
- Gładysz, Mikołaj. 2004. *Historia II. Podrecznik dla klasy drugiej liceum i technikum. Zakres podstawowy i rozszerzony. Część 2: Okres międzywojenny i II wojna światowa*. Gdansk: Gdańskie Wydawn. Oświatowe
- Glubiński, Tadeusz. 1993. *Historia 8, Trudny wiek XX*. Warszawa: WSiP.
- Hernegger, R. 1978. *Der Mensch auf der Suche nach Identität. Kulturanthropologische Studien über Totemismus, Mythos, Religion*. Bon: Rudolf Habelt Verlag.

Hobsbawm, Erik. 1985. *Introduction. Inventing of tradition*. Cambridge: Cambridge e. a.

Janicki, M. Władyka, W. 2009. „Dwugłowy orzeł: Lech Kaczyński i Donald Tusk“ *Polityka* 1:18.

Jaskółowski, Krzysztof. 2003. *Mityczne przestrzenie nacjonalizmu*. Toruń: Adam Marszałek.

Jaźwiński, Rafał. 2008. „Tradycja-pilsudczykowska-w-micie-genezy-IV-RP(cz. 1)“ *Histmag*. Dostępne z: <<http://histmag.org/Tradycja-pilsudczykowska-w-micie-genezy-IV-RP-cz.-1-2001>> (22. 4. 2015).

Jaźwiński, Rafał. 2008. „Tradycja-pilsudczykowska-w-micie-genezy-IV-RP(cz. 2)“ *Histmag*. Dostępne z: <<http://histmag.org/Tradycja-pilsudczykowska-w-micie-genezy-IV-RP-cz.-2-2004>> (22. 4. 2015).

Bialokur, Marek. 2008. „Zwyciezca bierze wszystko.“ Pp. 354 in Zbigniew Karpus, Grzegorz Radomski a Witold Wojdyla (ed.). *Zamach stanu Józefa Piłsudskiego i jego konsekwencje w interpretacjach polskiej myśli politycznej XX wieku*. Toruń: Wydawnictwo naukowe uniwersytetu Mikołaja Kopernika.

Karwat, M. 2001. *Sztuka manipulacji politycznej*. Toruń: A. Marszałek.

Kawalec, K. 2009. *Mit „wielkiej” Polski jako element dziedzictwa roku 1918*. Warszawa: Arcana.

Kircher, Heidy. 2008. *Kult Piłsudskiego i jego znaczenie dla państwa polskiego 1926-1939*. Warszawa: Neriton.

Kochanowski, Jerzy. 1999. „Polsko v době autoritativního režimu Piłsudského.“ *Historický obzor* 10 (1): 22–35.

Kołąkowski, L. 2003. *Obecność mitu*. Warszawa: Znak.

Kornat, Marek. 2007. *Polityka równowagi 1934–1939, Polska między Wschodem a Zachodem*. Kraków: Arcana.

Kosman, Marcell. 2011. *Dějiny Polska*. Praha: Karolinum (Kosman 2011: 126).

Kovács, István. 2010. *Piłsudski... Katyň... Solidarita...Klíčové pojmy polských dějin 20. století*. Brno: Barriester Principál.

Kozłowski, Eugeniusz. 1985. *Józef Piłsudski w opiniach polityków i wojskowych*. Warszawa: Wydawnictwo ministerstwa obrony narodowej.

Kridl, Manfred. Malinowski, Władysław. Wittlin, Józef. 1987. *Polska myśl demokratyczna w ciągu wieków*. Warszawa: Ludowa spoldzielnia wydawnicza.

- Kubát, Michal. 2004. „Politický systém druhé polské republiky (1918–1939).“ *Politologický časopis* 11 (4): 331–353.
- Kucharczyk, G. Milcarek, P. Robak, M. 2004. *Przez tysiąclecia i wieki. Cywilizacje XIX i XX wieku klasa 3*, Warszawa: WSiP.
- Kujawska, Marie. Jewsiewicki. 2006. *Historia – Pamięć – Tożsamość. Postaci upamiętniane przez współczesnych mieszkańców różnych części Europy*. Poznań: Instytut Historii UAM.
- Lapter, Karol. 1962. *Pakt Piłsudski-Hitler*. Warszawa.
- Löhmman, Reinhard. 1990. *Der Stalinmythos. Studien zur sozialgeschichte des personenkultes in der Sowjetunion (1929-1935)*. Münster: LIT.
- Migdal, Stefan. 1961. *Piłsudczyzna w latach pierwszej wojny światowej. Zarys działalności i ideologii*. Katowice.
- Michnik, Adam. 1990. „Dla czego nie oddam głosu na Lecha Wałęsę“ *Gazeta Wyborcza*, 28.10.1990.
- Moczulski, L. 2010. „Marszałek uczy demokracji. Myśl Piłsudskiego dzisiaj.“ *Więź*: 28.
- Molenda, Jan. 1980. *Piłsudzczyca a narodowi demokraci 1908–1918*, Warszawa: Książka i wiedza.
- Niżnik, J. 1978. *Mit jako kategoria mitologiczna*. Warszawa: Kultura i Społeczeństwo.
- Nowak, Andrzej. 2004. *Od Imperium do Imperium. Spojrzenie na historię Europy Wschodniej*. Kraków: Arcana.
- Nowák, Andrzej. 2007. *Historie politycznych tradycji. Piłsudski. Putin i inni*. Kraków: Arcana.
- Nowak, Andrzej. 2010. *Impérium a ti druzí*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK).
- Nowakowski, Jerzy, Marek. 2006. „Naczelnik bez maciejówki“ *Wprost* 46: 22
- Oświadczenie Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 12 maja 1995 r. w sprawie uczczenia 60 rocznicy śmierci Marszałka Józefa Piłsudskiego, M. P. 1995, nr 25, poz. 297.
- Pawelczyk, P. 2000. *Socjotechniczne aspekty gry politycznej*. Poznań: Instytut Historii UAM.

Piłsudska, Aleksandra. 1989. *Wspomnienia*, Warszawa: Instytut wydawniczy PAX s. 207, 212.

Rayski, Stefan. 1935. *Genjusz niepodległości: rocznik 1935*. Lwów: Straż Polska.

Reykowski, Janusz. 1995. „Fenomen Wałęsy“ *Gazeta Wyborcza*, 15.11.1995.

Sejmowy-spor-o-zamach-majowy. *dzieje.pl* (online) Dostępne z:
< <http://dzieje.pl/aktualnosci/sejmowy-spor-o-zamach-majowy>> (26.5.2011).

SLD i PSL przeciw Piłsudskiemu. *Wolnapolska.pl* (online) Dostępne z:
<<http://wolnapolska.pl/index.php/Aktualno%C5%9Bci/20090506161/sld-i-psl-przeciw-pisudskiemu/menu-id-145.html>> (6.5. 2009).

„sld-i-psl-przeciw-pisudskiemu“ *wolnapolska.pl*, 6.5.2009 (online).
Dostępne z:
<<http://wolnapolska.pl/index.php/Aktualno%C5%9Bci/20090506161/sld-i-psl-przeciw-pisudskiemu/menu-id-145.html>> (24.4.2015).

Stan kawalerski jest Bogu miły (rozmowa z J. Kaczyńskim). 2007. *Wprost* 46: 26.

Suleja, Włodzimierz. 1997. *Józef Piłsudski*. Wrocław: Ossolineum.

Szaniawski, Józef. 2008. *Marszałek Piłsudski w obronie Polski i Europy*.
Warszawa: Exlibris.

Szostkiwicz, A. 2003. „Szósty krzyżyk Wałęsy, czyli o wzajemnej niewdzięczności Polaków,“ *Polityka* 39: 29.

Szostkiewicz, A. 2008. „Naczelný wśród równych. Kościół katolicki i inne wyznania po 1918“ *Polityka* 2 : 91.

Topolski, Jerzy. 1990. *Przymus i wolność w tworzeniu historii*. Warszawa: PIW.

Urbankowski, Bohdan. 1988. *Filozofia czynu*, Warszawa.

Urbankowski, Bohdan. 1989. *Józef Piłsudski: Myśli, mowy i rozkazy*. Warszawa: Wydawnictwo Kwadryga.

Urbankowski, Bohdan. 2014. *Józef Piłsudski marzyciel i strateg*. Poznań: wydawnictwo Kwadryga.

Wasowski, Michał. 2011. „czy-to-klotnie-o-pochowek-na-wawelu-podzielily-polakow-po-10-kwietnia“ *natemat.pl*, 5.6.2011 (online).
Dostępne z: <<http://natemat.pl/9679,czy-to-klotnie-o-pochowek-na-wawelu-podzielily-polakow-po-10-kwietnia>> (24.4.2015).

Witold, Pronobis. 1990. *Polska i świat w XX wieku*, Warszawa: Wydawnictwo Spotkania.

Wojtas, Andrzej. 2008. „Wpływ przewrotu majowego i polityki obozu sanacyjnego na kształt polskiej sceny politycznej“ Pp.11 in Zbigniew Karpus, Grzegorz Radomski a Witold Wojdyla (ed.).

Zamach stanu Józefa Piłsudskiego i jego konsekwencje w interpretacjach polskiej myśli politycznej XX wieku. Torun: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.

Wroński, Paweł. 2010. „L. Kaczyński, Poparłbym zamach majowy“ gazeta wyborcza.pl, 13.5.2006 (online). Dostępne z:

<http://www.prezydent.pl/wypowiedzi-prezydenta/wywiady-krajowe/rok-2006/gazeta-wyborcza-13-maja-2006-r-/> (24.4.2015).

Zygmuntowicz, Zygmunt. 1989. *Józef Piłsudski o Sobie.* Warszawa: „Omnipres“-Spółdzielnia Pracy Dziennikarzy.

Prameny

Andrzej Duda kandydatem PiS na prezidenta. (Online) Dostupné z:
<http://wyborcza.pl/1,75478,16950494,Andrzej_Duda_kandydatem_PiS_na_prezydenta_Polski_.html> (11.11.2014).

Anotace

Práce se zabývá vlivem kultu J. Piłsudského na polskou společnost, při využití teorie kultu. Pro zachycení historických vazeb je v práci stručně zmíněn vývoj osobnosti J. Piłsudského. Kult J. Piłsudského je sledován od svého vzniku, v první a druhé Polské republice, v průběhu druhé světové války, v dobách Polské lidové republiky a po roce 1989 v třetí Polské republice. Práce se zmiňuje také o prostředcích, kterými kult působí přímo na společnost, jako jsou pomníky, sochy apod. V práci je dále zmíněno jakým způsobem je prezentována osoba maršála J. Piłsudského v polských učebnicích a to v kontextu Květnového převratu, přičemž i zde nachází vliv kultu J. Piłsudského. Autor se pokouší nastínit a vysvětlit, co v průběhu historie vedlo k tomu, že se J. Piłsudski stal v demokratickém Polsku ikonou, kterou různé politické proudy naplňují svým vlastním obsahem. Práce se zmiňuje o teorii, vzniku a dopadu legend, mýtů a kultu J. Piłsudského na polskou politiku. Autor podrobněji popisuje využívání mýtu J. Piłsudského pro dosažení cílů polské politické strany Právo a spravedlnost. Práce hodnotí význam osobnosti maršála J. Piłsudského pro současnou polskou politiku.

Abstract

This study is using the cult theory to examine the influence of Józef Piłsudski's cult of personality and its effects on Polish society. J. Piłsudski's personality development is briefly mentioned in the study to capture historical bonds. Piłsudski's cult of personality followed since its origins, through first and second Polish republic, through Second World War, through times of Polish People's Republic to third Polish republic after year 1989. Study also mentions what tools cult is using to influence the society, like monuments, statue etc. Study also mentions the way how character of Marshal Piłsudski is presented in Polish textbooks in context of flowery revolution where you can also find the influence of Piłsudski's cult of personality. Author is trying to outline and explain in the course of history what led to, that J. Piłsudski become the icon in the democratic Poland. Icon, which is filled with own content by different political flows. Study also mentions theory of birth and impact of legends, myths and cult on J. Piłsudski's politic. Author is describing usage of myths about the J. Piłsudski by the Prawo i Sprawiedliwość party to reach its goals. Study evaluates significance of Marshal Józef Piłsudski's personality for current Polish politic.